

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Факультет психології та соціальної роботи
Кафедра дошкільної освіти

Освітня програма «Дошкільна освіта»
Спеціальність 012 Дошкільна освіта

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ
ХУДОЖНЬО-ПРОДУКТИВНОЇ (КОНСТРУЮВАННЯ) ДІЯЛЬНОСТІ
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Чернишової Галини Вадимівни

Науковий керівник:

Пісоцький О.П., к. психол. н., доцент кафедри
дошкільної освіти,

Рецензенти:

Матвієнко С.І., к. пед н., доцент кафедри дошкільної
освіти Ніжинського державного університету імені
Миколи Гоголя,

Аніщук А.М., к. пед н., доцент кафедри дошкільної
освіти Ніжинського державного університету імені
Миколи Гоголя

Допущено до захисту: Протокол № 5 від 13.12. 2021 р.
Завідувач кафедри дошкільної освіти:

Кононко О.Л., д. психол. н., професор

Ніжин – 2021

Анотація. Тема магістерської роботи «Педагогічні умови організації художньо-продуктивної (конструювання) діяльності дітей старшого дошкільного віку» досліджувалася на теоретичному та емпіричному рівнях. Результати вивчення представлені у трьох розділах роботи. На теоретичному рівні обґрунтована проблема художнього конструювання старших дошкільників, зокрема: проаналізовано стан вивчення питання художньо-естетичного розвитку дітей 5-6 років у психолого-педагогічних дослідженнях; здійснено огляд та відповідну аналітичну роботу над джерельною базою з вивчення проблеми розвитку художньо-продуктивної компетенції дітей 5-6 років в умовах закладу дошкільної освіти.

Для розв'язання емпіричних завдань дослідження, розроблена програма й методика констатувального, формувального й контрольного етапів педагогічного експерименту. Розроблені критерії, показники сформованості художньо-продуктивної компетенції у конструюванні дошкільників та схарактеризовані його рівні, на основі виділених педагогічних умов розроблено програму вдосконалення художньо-естетичного розвитку дітей 5-6 років в умовах ЗДО.

Ключові слова: художньо-естетичний розвиток, художня діяльність, художнє конструювання, художньо-продуктивна компетенція дитини 5-6 років.

Annotation. The topic of the master's thesis "Pedagogical conditions for organizing artistic and productive (designing) activities of older preschool children" was studied at the theoretical and empirical levels. The results of the study are presented in three sections of the paper. At the theoretical level, the problem of artistic design of older preschoolers is substantiated, in particular: the state of study of the issue of artistic and aesthetic development of children aged 5-6 years in psychological and pedagogical research is analyzed; a review and corresponding analytical work on the source base for studying the problem of the development of artistic and productive competence of children aged 5-6 years in the conditions of a preschool education institution is carried out.

To solve the empirical problems of the study, a program and methodology of the ascertaining, forming and control stages of the pedagogical experiment have been developed. Criteria, indicators of the formation of artistic and productive competence in the design of preschool children are developed and its levels are characterized, based on the selected pedagogical conditions, a program for improving the artistic and aesthetic development of children aged 5-6 years in the conditions of Health is developed.

Keywords: artistic and aesthetic development, artistic activity, artistic design, artistic and productive competence of a child aged 5-6 years.

ЗМІСТ

ВСТУП5

РОЗДІЛ 1.

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАУКОВОГО ВИВЧЕННЯ
КОНСТРУЮВАННЯ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ ЯК ХУДОЖНЬО-
ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**9

1.1. Конструктивна діяльність як предмет наукового дослідження.9

1.2. Особливості конструювання дітей 5-6 років: виховний і розвивальний потенціал у особистісному зростанні.15

1.3. Фактори становлення конструктивної діяльності 5-6-річних дітей.
.21

Висновки до розділу 1.29

РОЗДІЛ 2.

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНСТРУКТИВНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЯ В ЗДО І СІМ'ЯХ ВИХОВАНЦІВ.** ...
30

2.1. Методика й організація констатувального експерименту.....30

2.2. Визначення рівнів розвиненості конструювання дітей 5-6 років та їх аналіз.
..... 36

2.3. Вивчення особливостей впливу на конструювання 5-6-річних дошкільників батьків і педагогів.45

Висновки до розділу 2.52

РОЗДІЛ 3.

ФОРМУВАННЯ У 5-6- РІЧНИХ ДІТЕЙ КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЕКСПЕРИМЕНТУ.....	53
3.1. Формувальний етап вдосконалення у п'яти-шестирічних дітей конструктивної діяльності.	53
3.2. Програма оптимізації конструктивної досвідченості старших дошкільників.	59
3.3. Аналіз ефективності проведення формувального етапу дослідження.	65
Висновки до розділу 3.	72
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
ДОДАТКИ.....	84

ВСТУП

Актуальність теми. Існує запит суспільства на особистість, здатну розумітися на явищах і процесах, що мають місце у сучасному соціумі, житті людей. Зріла особа має сприймати їх адекватно, розглядаючи з різних сторін, самостійно їх оцінювати, вбачати властиві їм суперечності. Тут у нагоді стане продуктивна діяльність, зокрема конструювання. Саме конструктивна діяльність дозволить людині зробити акцент у певному явищі чи події й активно підійти до пізнання й усвідомлення його сутності. Окрім того така активність сприятиме розвитку її естетичних почуттів, а відтак і моральних та інтелектуальних.

Вказані властивості розпочинають формуватися у період дошкільного дитинства. Про важливість і доцільність їх формування в дітей 5 -7 років, зокрема відмічається вплив конструювання у контексті становлення емоційної сфери та вищих почуттів особистості (інтелектуальних і естетичних)наголошується у Базовому компоненті дошкільної освіти України. Завдання та зміст цієї роботи деталізовано у чинних програмах дошкільної освіти («Українське дошкілля», «Дитина» та ін.).

У сучасній науці під конструюванням розуміють діяльність дітей, яка спрямована на створення певної конструкції або виробу. Таке тлумачення означеній активності відстоюють В. Моляко, І. Біла, С. Рубінштейн, О. Лурія.

Л. Виготський, З. Ліштван, М. Подд'яков, О. Запорожець зазначали, що протікання конструктивної діяльності у часі залежить від аналітико-синтетичного мислення, що поєднує у собі цілеспрямовані дії сприймання та перетворювальні дії продуктивного мислення й уяви.

П. Блонський, О. Запорожець, Л. Артемова відзначали, що конструктивна діяльність активно розпочинає використовуватися дітьми у дошкільному дитинстві, починаючи з 5-6 років. Її витокami, на думку дослідників, вважається дитяча гра й нерідко вона у цій формі й реалізується, що підсилює її

розвивальний потенціал щодо розумової сфери зростаючої особистості саме у період 5-7 років. Тому, зазвичай, вона розглядається значною частиною фахівців як вагомий чинник пізнавального розвитку старших дошкільників.

Натомість Н. Ветлугіна, Л. Пантелеєва, Г. Пантелеєв, Л. Парамомонова виділяють художнє конструювання, яке вони розуміють як діяльність, яка поєднує у собі ознаки художньої та продуктивної активності і впливає на художньо-естетичний розвиток дитини 5-6 років у відповідно створених для цього умовах. Отже, за своєю сутністю це складна діяльність, яка належить до продуктивної і поєднує у собі не лише технічні, розумові й пошукові елементи, але й художньо-естетичні компоненти.

Саме тому відбувається активний пошук педагогічних умов її організації з метою художньо-естетичного розвитку і виховання дошкільників. Тому темою магістерського дослідження обрано: *«Педагогічні умови організації художньо-продуктивної (конструювання) діяльності дітей старшого дошкільного віку»*.

Метадослідження: виявити й експериментально перевірити педагогічні умови та методи формування художньо-продуктивної (конструювання) діяльності дітей 5-6-річного віку.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати проблему конструктивної діяльності у руслі питання продуктивної діяльності особистості.
2. З'ясувати суть конструювання дітей 5-6 років та виявити чинники розвитку означеного явища.
3. Експериментально виявити рівні розвитку конструювання у дітей 5-6 років і охарактеризувати їх.
4. Виявити й експериментально перевірити педагогічні умови й методи формування конструювання дітей 5-6 років.

Об'єкт дослідження: формування конструктивної діяльності дітей 5-6 років

Предмет дослідження: педагогічні умови та методи формування конструктивної діяльності дітей 5-6 років.

Гіпотези дослідження: Ефективність формування конструктивної діяльності дітей 5-6 років значно зросте за дотримання наступних педагогічних умов:

- ✚ усвідомлення власних можливостей та їх збагачення у конструктивній діяльності дітьми 5-6 років;
- ✚ набуття, тренування й удосконалення конструктивних уявлень, вмінь і навичок п'яти-шестирічними дітьми;
- ✚ організація плідної взаємодії у розвитку дитячих конструктивних умінь вихователів і батьків дітей 5-6 років.

Методи дослідження: *теоретичні* (аналіз наукових джерел, аналіз, синтез, узагальнення, моделювання); *емпіричні* (спостереження, бесіда, анкетування, експериментальні ситуації, педагогічний експеримент, створення пам'яток); *методи кількісного та якісного аналізу даних.*

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження полягає у тому, що *уточнено* зміст поняття «художньо-продуктивна діяльність дітей 5 -6 років»; *розширено та доповнено* зміст понять «художньо-естетичний розвиток»; «художнє конструювання», «конструювання», «художньо-продуктивна компетентність»; *уточнено* критерії, показники та рівні сформованості у дітей 5 -6 років художньо-продуктивної компетентності у художньому конструюванні; *розроблено та апробовано* систему роботи з вдосконалення розвитку конструктивної діяльності, *удосконалено* педагогічні форми та методи впливу на старших дошкільників в означеному напрямку.

Апробація результатів дослідження. Взято участь у конференціях:

1. Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку (23 жовтня 2020 р., м. Ніжин, НДУ ім. Миколи Гоголя).
2. Сучасна дошкільна освіта у наукових пошуках студентської молоді (22 червня 2021 р., м. Ніжин, НДУ імені Миколи Гоголя).

3. Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку (26 жовтня 2021 р., м. Ніжин, НДУ ім. Миколи Гоголя).

Наукові статті:

1. Чернишова Г. В. Художня діяльність як чинник розвитку особистості дошкільника. *Сучасна дошкільна освіта у наукових пошуках студентської молоді* / Збірник наукових статей студентів спеціальності «Дошкільна освіта» / за заг. ред. проф. О. Л. Кононко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. С. 139 - 145.
2. Чернишова Г. В. Образотворча діяльність як джерело особистісного зростання дошкільника / Збірник наукових статей учасників Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції студентів, магістрів та молодих науковців "Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку" (26 жовтня 2021 року) / за заг. ред. проф. О. Л. Кононко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. С. 214 - 218.

Структура роботи: магістерська робота складається зі змісту, вступу, трьох розділів із підпунктами, висновків до кожного розділу, загального висновку, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 90 сторінок, основного тексту – 75 сторінок, список використаних джерел вміщує 65 найменувань, додатків 5 на 6 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАУКОВОГО ВИВЧЕННЯ КОНСТРУЮВАННЯ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ ЯК ХУДОЖНЬО- ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Конструктивна діяльність як предмет наукового дослідження

У науці проблема діяльності є своєрідною ланкою між особистістю та її становленням, формуванням. Власне діяльність розглядається як форма прояву особи, як її усвідомлена активність у світі. Так М. Гамезо, І. Домашенко відмітили, що за своєю сутністю динамічний процес, у ході якого виникає взаємодія індивіда з навколишньою дійсністю. Водночас це активний і свідомий акт поведінки, що має відповідну мету [16, с. 85]. При цьому дослідники відмічають і неабияку різноманітність цього суто людського феномену.

Б. Айсмонтас вказав на існування міждисциплінарного підходу щодо вивчення означеного явища. Найбільш вагомими, згідно нашої точкою зору є дослідження психологічного й педагогічного аспектів відповідними науковими галузями. Так, психологія, насамперед, з'ясовує особливості, набуття життєвого досвіду особою, визначає як саме відбувається пізнання всіх сторін світу, формуються знання й відповідні навички. Напрям досліджень, який вирізняє психологічний контекст, полягає у розумінні феномену як свідомого, цілеспрямованого акту, який виникає на основі потреб і мотивів, та зорієнтований на пізнання та перетворення як зовнішнього світу, такі себе у тому числі [1, с. 55]. Як бачимо, феномен діяльності сприяє усвідомленому ставленню особистості до відповідної активності, а також впливати на неї може інша людина, зокрема педагог.

У генетичному плані існує декілька форм діяльності, які поступово зміщають одна одну ускладнюючись при цьому. Так, А. Петровський відмічає, що найнижча ланка у цьому ланцюжка гра дитини. Вчений підкреслює, що її сутність полягає у сприянні забезпеченні активності дитини є особливою формою дитячої життєдіяльності. Висхідним її моментом є потреба у русі (активності), а джерелом-наслідуванням та досвідом [46. с.119]. При цьому засоби її здійснення своїм підґрунтям мають суто людські формули виконання, використання предметів, а також способів поведження, якими опановують діти за вагомої і, відповідно, необхідної уваги дорослого. Отже, гра початковий етап розвитку людської діяльності.

За твердженням В. Кузіна гра дитини вважається основним для дошкільнят способом вираження їх активності. Саме у ній малюк пізнає предмети, дізнаючись про них щось нове, осягає навколишній світ, його явища та речі, а також у її середовищі (гри) відбувається підготовка до навчання та праці. Одночасно вчений наголошує на тому що ця форма діяльності сприяє вдосконаленню пізнавальної сфери дитини, зокрема її пам'яті, уяви, мислення та сприйняття [32, с. 53]. Отже, це суто дитяча активність, про те її окремі види мають місце і в дорослому житті.

На думку П. М'ясоїда, гра передбачає наслідування дій людини, та відображає стосунки між дорослими особами. Особливо автор звертає увагу на її подвійний пласт, підґрунтям якої є виникнення певних значень реальних і умовних. Завдяки їм у малюка з'являється можливість розширити сферу її застосування, тобто перейти в умовний план дії [39, с. 200]. Все це сприяє вдосконаленню й збагаченню ігрових дій, зростання довільного характеру, розвиненості інтелектуальних процесів, і властивостей зростаючої особи. Отже, дослідник вважає це явище у житті дитини як чинником так і умовою її розвитку як особливості, оскільки далі з'являється її специфічний вид і гри за правилом.

О. Степанов використовує поняття дитяча діяльність суть якої полягає у набутті дитиною особистісного досвіду, який вона черпає з вже існуючого

загальнокультурного надбання людської цивілізації. Він наголошує на тому, що вже у дошкільників цей набутний спадок сприяє виникненню цілого розмаїття діяльності, зокрема таких, які за своїми ознаками є продуктивними. Серед них автор вказує і на конструювання [57., с. 108]. Отже, діяльність дитини стає урізноманітненою що дозволяє виникнути конструктивній активності.

Найбільш загальне визначення означеного явища знаходимо у М. Ярмаченко. Автор трактує його як спосіб, який дозволяє створити практично будь-який результат: модель або ж споруду. Водночас науковець підкреслює, що таку діяльність доцільно використовувати у освітньому процесі, адже її призначення – це перенесення теоретичних відомостей, у практичні дії, що сприятиме розвитку креативності, винахідливості у вихованців. Також вчений пропонує увазі інших дослідників підвиди цього феномену: розумове, графічне та предметне [56, с.263]. Отже, в основі конструювання закладено створення певних моделей на основі набутих теоретичних відомостей.

Принципово новий погляд на природу дитячої діяльності запропонував відомий науковець, один із засновників педології П. Блонський. Він звертав увагу на тому, що стосовно багатьох видів активності дітей використовується поняття гра: Так, дослідник запропонував власну класифікацію, у якій він виділяв: уявні, будівельні, наслідувальні, ігри-драматизації, рухливі і інтелектуальні ігри. Крім того вчений вважав, що за своєю ситуацією ігри в будівництво (конструювання споруд)- явище, що поєднує у собі будівельне мистецтво дитини (архітектура) [3, с. 82]. Отже, конструктивні дії є мистецькими діями, які поєднують художнє мистецтво з грою.

Проте цей вид дитячої діяльності є специфічним і найбільш [7, с. 182] складним. На думку Б. Волкова, Н. Волкової він вимагає від малят розуміння властивостей матеріалу, який використовується для певної споруди чи поробки, шляхів її створення а також усвідомлення по черговості етапів її створення. Разом з тим, дослідники вказали, що у дошкільників розвиваються можливості сприйняття, обстеження та визнання призначення предметів. Як бачимо, автори

віднесли означену активність як одну зі складних у інтелектуальному плані, але ця пізнавальна спрямованість впливає і на розвиток окремих рис особистості, а також і в цілому на особистісне становлення.

У дошкільній освіті відомо декілька підходів щодо визначення видів конструювання, які значно мірою відрізняються. Зокрема автори підручника зазначили, що самі ці дії найбільшою мірою відносяться до творчих людських актів. При цьому конструктивні вміння, які формують у дітей цілеспрямовано педагоги, самостійно не виникають. Так, науковці підкреслюють існування таких видів конструктивної діяльності дітей: а) за зразком; б) за запропонованою темою; в) за власним задумом; г) за умовами; д) будівництво за моделлю (О. Лурія); е) з природного матеріалу (вода, сніг, пісок). Їх основою автори вважають елементи мислительного акту, які дозволяють у внутрішньому плані здійснювати комбінування й моделювання конструкції, підґрунтям (еталонами) яких є відомі малюкам геометричні фігури [29, с.317]. Отже, Б. Козлова, С. Куликова також наголошують на інтелектуальній спрямованості означених конструктивних вмінь і дій дітей.

Натомість З. Ліштван в першу чергу підкреслювала саме практичну спрямованість означеної дитячої активності, одночасно є зорієнтованою на отримання певного запланованого результату. При цьому авторка запропонувала дещо іншу класифікацію досліджуваного явища, підставою для неї було взято матеріал. Так, конструювання розрізняється: а) з будівельного матеріалу; б) з паперу ц інших допоміжних матеріалів; в) з природного матеріалу [34, с. 9]. В результаті конструктивних дій отримують іграшки з паперу, декоративної аплікації. На думку авторки, два останніх види дій конструювання поєднують його із образотворчою активністю дошкільників, оскільки вони сприяють розвитку естетичного стану, продуктивної уяви, творчої активності дошкільнят. Також вчений акцентує увагу на тому, що у ході конструювання діти вчаться розуміти гармонію, досконалість, красу архітектурних споруд, долучаються до декоративно-прикладного мистецтва.

Цікавими, з точки зору нашого дослідження, є погляди З. Богаттєвої, яка говорить про художнє конструювання з паперу, визначаючи таким чином аплікацію. Науковець відмітила, що на основі створення паперових конструкцій діти набувають здатності осягати знайомі предмети через естетичні (художні) образи, передавати їх через образотворчі засоби, що дозволяє також підкреслити гармонію та красу зовнішнього світу [5, с.3]. одночасно авторка наголошувала на тому, що паперові конструкції використовують дітьми у власних іграх, під час інсценівок, у ході прикрашання інтер'єру групової кімнати або ландшафту, або ж існувати (бути використаним) у якості подарунка. Як бачимо, конструктивна діяльність цього типу має естетичне підґрунтя й є максимально наближеним до мистецтва оригамі до декоративно-прикладної творчості, до дизайну.

Так, Л. Пантелєєва конструювання розглядає у контексті художнього виховання як дизайнерську діяльність. Сутність цього явища, на думку дослідниці, полягає у виконанні дітьми художніх дій, які спрямовані на створення широкого спектру виробів під час занять, дозвілля, в дошкільному закладі, чи родині [47, с. 40]. Так, діти активно використовують папір, пластмас, тканину, паперові (картонні) коробки, природні матеріали, з яких виготовляють власну функцію, створюють художні образи, виражаючи естетичне ставлення до них. Як бачимо, конструювання визначає виникнення дитячого дизайну, у якому теж присутні художні та естетичні компоненти.

П. Пантелєєв надавав великого значення захопленню дітей дошкільного віку (роботами) активністю з оформлення інтер'єру дитячої установи. Так, на його думку, визначальним чинником є розмаїття сформованих матеріалів. Дослідник наголошував, що використовуючи тканину, різні види паперу вони створюють індивідуальні та групові аплікації, панно, а також можуть виготовити об'ємні чи площинні речі, прикраси, конструкції (манежи), які активно використовуються ними під час ігор, драматизації творів, організації дозвілля. Також дошкільники виявляють бажання для виготовлення декорацій, ескізів, які орієнтовані для прикрашання групової кімнати, чи куточка (оремо

взятого), чи певного святкового атрибуту [47, с. 56]. Як бачимо, дослідник підкреслює художню природу конструювання, вказуючи також те, що у ньому зароджується прагнення до декоративного прикрашання побуту (установ, окремих приміщень) у дітей дошкільного віку.

О. Корчинова активність дітей у ході конструювання та взаємодії дітей з різними матеріалами, метою яких є виготовлення іграшок-прикрас задля прикрашання побуту пов'язує з декоративно-прикладним мистецтвом. Авторка визначає таку дитячу діяльність як ручну художню працю [30, с. 18]. Дослідниця наголошувала, що призначення такого роду зайнятості полягає у розвитку конструктивних здатностей, які дозволяють творити, а також є необхідним засобом трудового виховання. Як бачимо, авторка вказала на взаємозв'язок конструювання та художньої праці дітей.

Аналізуючи думки науковців щодо сутності конструктивної діяльності, з'ясували що спільним мотивом є наявність певних досягнень, які є результатом цілеспрямованих дій дітей – продукт. Тому значна частина дослідників вказують на ще один аспект досліджуваного явища – віднесеність його до продуктивної діяльності. Так, В. Мухіна підкреслила, що важливою ознакою цього феномену є прагнення досягнути поставленої цілі, тобто стримати конкретний результат. Вона відмітила, що бажання (чи у її термінології спрямованість) отримати результат не з'являється відразу, а виникає поступово, під час аналізування предметними діями, а також супроводжується виникненням естетичних ставлень і здібностей до креативної поведінки [37, с.55]. Отже, продуктивність – ще одна з вагомих ознак конструювання у дитячому віці.

Ця дитяча активність також сприяє знаходити найбільш раціональні шляхи виконання завдань, аналізувати умови, необхідні для виконання цілеспрямованих дій, планувати та конструювати діяльність, приймати рішення, оцінювати якість виконаної роботи та досягнутого результату [45, с. 100]. Отже, конструктивна активність виховує у дітей цілеспрямованість, організованість, художнє бачення світу й естетичне ставлення до його речей і

явищ. Сучасний український науковець Р. Павелків підкреслює специфіку досліджуваного явища: подібність до зображувальної, а відмінність від неї у особливих вміннях вивчення предмету за рахунок обстежу вальних дій і особливості створення відповідної моделі предмета, що повинен мати подібність до реального і виконувати призначені йому функції [45, с.183].

Таким чином, конструктивна діяльність у дошкільному дитинстві є вагомим чинником особистісного зростання дітей. За своєю сутністю вона зорієнтована на пізнання навколишнього світу та надає можливість відображати його через художні образи, споруди, виявляючи таким чином своє ставлення до нього. У науці, зокрема дошкільній галузі вона розглядається з трьох основних позицій: як гра, як мистецтво, як продуктивна діяльність. Основна ознака конструювання – це використання широкого спектру матеріалів для роботи: паперу, будівельних наборів, тканини, плодів дерев, соломи, пластмаси тощо. Конструктивна діяльність дошкільників – це активність, яка полягає у створенні іграшок, виробів мистецтва з будівельних наборів, паперу, природного матеріалу та їх використання подальшого з метою оздоблення інтер'єру, декоративно прикладному мистецтві, у якості виробів, що є художніми витворами для вистав, свят, дитячих ігор тощо. Об'єднуючою ланкою є її продуктивний і творчий характер, які поєднуються за рахунок художнього сприймання і перетворення світу. Отже, у подальшому дослідженні вважатимемо такою, що визначає художньо-естетичну сутність і є чинником естетичного виховання особистості.

1.2. Особливості конструювання дітей 5-6 років: виховний і розвивальний потенціал у особистісному зростанні

Як було з'ясовано, досліджуваний феномен розглядається наукою з двох позицій: як гра або як художня діяльність. У другому значенні феномен, на думку Н. Ветлугіної, (розглядається) тлумачиться як певний вид творчості, що містить естетичну складову й проявляється у створенні нового продукту,

зокрема в малюнку, ліпшому виробі, аплікації, де дошкільники прагнуть через них передати свої враження, переживання, ставлення [66, с. 20]. Крім того, науковець наголошувала, що в наслідок опанування цією діяльністю, дитина має відчувати прагнення до, активності, чітко усвідомлювати мету власних дій, обрати необхідні художні засоби, виявити вольове зусилля та реалізувати цей свій задум. Отже, як художня діяльність, конструювання несе в собі естетичне навантаження та впливає на формування особистісних рис, зокрема самостійності та ініціативності.

Колектив дослідників вказує на те, що підґрунтям такого роду активності є виникнення особливих перцептивних дій, що дозволяють розглядіти об'єкти (предмет), обстежити та дослідити його, наслідком чого виділяються найбільш основні ознаки, властивості, усвідомлюються сенсорні еталони, в першу чергу геометричні. На думку М. Гамезо означена дитяча активність найбільш оптимально формується саме у конструюванні, ліпленні й малюванні [17, с.89]. Отже, засвоєння геометричних еталонів, а також спектральних кольорів відбувається завдяки художній творчості, до якої відноситься й конструктивна активність малюків 5-6 років.

Саме на цій ознаці конструювання вказувала у певний період і В. Мухіна. На її думку саме тут започатковують векторна спрямованість на досягнення мети отримання бажаного результату, який оцінюється дорослими та однолітками. Авторка підкреслює, що таке прагнення слугує підґрунтям для порівняння успіхів, які досягнуті різними малюками, що у свою чергу сприяють усвідомленню суб'єктом діяльності особистісних чеснот і досягнень. Поряд з цим створюються умови для розвитку працьовитості, яка у будь-який здібності є центральною ланкою та орієнтує малюка на нові звершення, на успішну діяльність, що заохочується суспільним визнанням [38, с. 224]. Отже, досліджуване явище стимулює розвиток і формування цілеспрямованості, довірливості дій, зорієнтованості на успіх та до здійснення оцінки досягнень своїх у дій, у порівнянні з діями ровесників.

I. Біла пов'язує конструктивне більшою мірою з дитячою творчістю у контексті художньо-естетичного виховання. Основою його вона вважає конструктивне мислення, з одного боку, а з іншого – надзвичайну близькість до декоративно – прикладного мистецтва. Вона вважає, що саме вона більшою мірою відповідає спонтанності дітей. Конструктивне мислення, за уявленнями дослідниці, є подібним до будь-якого творчого акту, оскільки передбачає ознайомлення з умовами та власне поставленою метою, деталізацією відомого (відомих чинників), отримання певних напрямів активності, розуміння задачі, висунення припущень та їх перевірка, реалізація задуму. Як бачимо, тут зароджується особливий тип мислення, яке є основою цілеспрямованої творчої активності, яка поєднується з естетикою побуту через декоративно-прикладне мистецтво [4, с. 57].

Саме тому Б. Волинкін наголошував, що саме художня та творча діяльність сприяє більшою мірою збагаченню важливих уявлень у мистецькій сфері, а також її змістом передбачено виникнення й розвиток специфічного навколишнього світу через особливі образи, які прийнято називати художніми. Все це у старшого дошкільника, згідно з уявленнями науковця, поєднується з активністю та самостійністю [11, с. 85]. Сплав означених складових дозволяє дошкільнику поєднати у його, ним створеній конструкції три ознаки: моральну, пізнавальну та естетичну.

Окрім зазначених моментів, дослідники також акцентують увагу на конструктивних уміннях. На думку науковців їх формування залежить від характеру поставлених завдань: а) завдання де є готові зразки передбачають з боку дошкільників лише наслідування; б) завдання, що передбачає створення споруди зовсім іншого типу між запропонований зразок, стимулюють пошукову активність дітей. На думку низки психологів саме такі завдання (другого типу)зумовлюють перехід на вищий рівень, рівень творчості, який є можливим для дітей 5-6 років. Подібні думки щодо вдосконалення конструктивної діяльності пропонували Л. Виготський, О. Лурія та їх

послідовники. Все це (хід розвитку творчості та характер завдань) стимулюють дошкільників до більш повного й точного (правдивого) відображення дійсності.

Т. Дудкевич, аналізуючи дитячу конструктивну діяльність, відмічає її близькість і подібність грі. Науковець говорить про конструктивне – гру, яка цьому світі, та конструювання – зображення, яка значною мірою є найближчою для дитячої художньої діяльності в першу чергу, до образотворчої. Продукт конструктивної діяльності передбачає реалізацію всіх функцій, які відповідають функціональному призначенню конструкції, хоча останнє лише за зовнішніми ознаками в цілому відповідає реальній. Сутність же конструювання автор визначає як поєднання певних деталей відповідно з логічним мисленням [21, с.161]. Отже, сутність даної активності поєднує у собі ознаки гри, зображувальної діяльності, конструктивної творчості у дорослому світі, іншими словами гру, образотворчість і дорослу творчість, (архітектурну, технічну та ін.). крім того, дослідник наголошує, що тут мають місце не лише загальні риси творчості, але й суто індивідуальні здатності.

У цьому відношенні, щодо будівельних ігор, О. Смирнова вказує, що у старших дошкільників – це конструкції, виконані з будівельного матеріалу (кубики, тощо) або з відповідних конструкторських наборів. Основою дій дітей – це операції технологічного змісту, які дозволяють співвідносити розмір і форму деталей, які присутні у конструкції. Також авторка підтримує ідею щодо розвитку такого роду дитячої активності від найнижчої до найвищої. Найбільш елементарна форма – конструювання за заданим зразком. Тут або демонструється цілісний зразок споруди, або надається повна покрокова інструкція: як саме її зводити. Більш складнішим є дотримання у конструктивній діяльності певних умов, які повідомляються дітям, зокрема звести споруди для різних тварин, або ж споруди, призначення яких різняться (житловий будинок, крамниця тощо). Найвищий рівень – це зведення конструкцій за задумом адже тут всі обмеження відсутні, а головним його чинником є дитяча уява, авторка говорить про те, що означені види конструювання можуть і співіснувати поряд на певному віковому етапі [62, с.

211]. Отже, має місце низка конструктивної діяльності за рівнем складності, організації та відповідно, наявних конструктивних умінь. Все це вказує на те, що чим старші діти, тим вищий рівень означеної діяльності має їх характеризувати.

Саме у цьому сенсі доцільно взяти до уваги погляди на досліджуване явище, Б. Волкова. Так, дослідник наголошує, що існують відмінності у конструюванні дітей 3-4 років і 5-6 років. Зокрема це проявляється у тому, що молодші не завжди враховують всіх умов під час зведення споруди, надто часто не досягають інтерес, який з'являється під час гри. Натомість старші дошкільники прагнуть зводити спільні конструкції з ровесниками різної тематики, попередньо (заздалегідь планують, прогнозують і обговорюють спільно з партнерами, всім властиво бажання досягти намічених цілей і оцінити результат і власний внесок [7, с.182]. Отже, чітко простежується зв'язок з грою та найбільш важливим є те, що всі види конструювання тісно між собою взаємопов'язані, водночас кожен з них формує відповідні здатності. Це вказує, що вони (види) можуть розглядатися одночасно як умова та чинник один до одного.

Як з'ясували, на основі аналізу наукових концепцій конструювання як специфічна діяльність дошкільників зароджується у дитячій грі та поступово розвивається, збагачуючись та ускладнюючись поступово. Проте всі науковці наголошують на тому, що вони відрізняється у молодших і старших дошкільників, а, отже, має власну динаміку розвитку та формування і, відповідні, специфічні ознаки. Відповідно, сучасний дошкільний освіті приділяється увага навчанню дітей конструктивній діяльності.

Так, означена діяльність, згідно БКДО сприяла формуванню предметно-практичній (технологічній) компетентності, суть якої полягає у можливостях втілювати ідеї щодо перевтілення речей з навколишнього світу, використовуючи розмаїття засобів задля створення конструкцій, моделей у сумісній з ровесниками поведінці (або самотійній) досягаючи намічених цілей під час розв'язання задач конструктивного, технічного, моделюючого

характеру. У документі зазначається, що основою означеного особистісного утворення слугують набуті навички та вміння предметно-практичного та технологічного змісту.

Також елементи конструктивної діяльності дошкільників мають місце і в художній сфері, що втілена у мистецько-творчій компетентності, що дозволяє малюку реалізувати, власні переживання через художні образи художньо продуктивної активності, зокрема у ліпленні, аплікації, художній праці в цілому. Відповідно, основу цієї компетентності становлять мистецько-творчі дії, які спрямовані на використання мистецького досвіду у техніках конструювання з паперу, з природніх матеріалів, ліплення з глини, пластиліну для передачі краси образів за допомогою декоративно-прикладного й образотворчого мистецтва [2, 9-10; 21-23]. Як бачимо, означені компетентності технологічну й мистецьку поєднують між собою практичні дії творчого характеру, які дозволяють втілювати задуми через комбінування, моделювання у художньо-естетично забарвлені образи, конструкції для гри, дизайну, прикрашання будівель.

Поєднання означених компетенцій знаходимо у авторів програми *Радість творчості*, у їх теоретичному обґрунтуванні висхідних положень документу, його науковому підґрунті. Вони наголошують, що для них принциповим є поєднання (інтеграція) різних сфер, що досягається шляхом використання суто специфічних видів діяльності дітей дошкільного віку серед яких чільне місце належить образотворчій, до змісту якої автори відносять малювання, ліплення, аплікацію, конструювання з паперу та природніх матеріалів, аплікацію, дизайн, декоративно-вжиткове мистецтво. Ще важливим аспектом означеної програми, на який звернули увагу у ході теоретичного аналізу – це базування на положеннях концепцій Г. Гарднера (множинного інтелекту). Саме означена концепція дозволила науковцям поєднати різні сфери психологічного (автор виділив їх 8). Показники, які стосуються теми нашого дослідження представлені у розділі образотворче мистецтво, у якому поєднано

малювання, ліплення, аплікація як конструктивна діяльність, дизайн і декоративно-ужиткове мистецтво.

Також колектив авторів розробив систему освітніх завдань, відповідно, показники життєвої компетентності. Так, щодо дитини 5-6 років показниками є (ті, що стосуються предмету дослідження): а) зацікавленість гармонією довкілля та ціннісне ставлення до неї; б) знання про образотворчість та архітектуру та їх виражальні засоби; в) вміє втілити власні задуми, використовуючи при цьому виражальні можливості малювання, ліплення, аплікації, конструктивної діяльності як самостійно так і в сумісній колективній роботі; г) знає та використовує технічні прийоми при створенні ліпших виробів, оздоблює їх; д) знає та використовує різні техніки вирізання ножицями, здатен створити аплікаційний сюжет як самостійно так і спільно з однолітками; е) зацікавлений реалізацією через конструювання їх в ігровій діяльності, вміє планувати, досягати намічених цілей; є) здатен оздоблювати власні вироби, виробляти декоративні аплікації, інші поробки для дизайну приміщень, оздоблення іграшок, території дошкільного закладу.

Таким чином, конструктивна діяльність дітей дошкільного віку поєднує у собі технологічні та художні прийоми творчого характеру у образотворчості. Вони дозволяють створювати художні образи навколишнього світу шляхом поєднання частин через моделювання, поєднання, склеювання різних частин у єдине ціле. Змістом конструктивної діяльності дошкільників є створення аплікацій, ліпших поробок, конструкцій з паперу, природніх матеріалів, а також паперових споруд, які використовують діти для власних ігор, оздоблення приміщень та раніше виготовлених виробів (прикрашання) як самостійно так і в суміжній діяльності з дорослим чи однолітками.

Конструктивна діяльність має власну динаміку розвитку й, відповідно, ознаки у молодших і старших дошкільників. Діти 5-6 років у конструюванні використовують власні задуми, завжди зорієнтовані на досягнення якісного результату, зацікавлені створенням спільних робіт з однолітками, завжди беруть участь в оціненні виробів. Конструктивна діяльність 5-6-річних дітей – це

активність творчого характеру, яка спрямована на втілення художньо-естетичних вражень малюків на основі технічних прийомів і добору виражальних засобів для створення ліпших поробок, декоративних аплікацій, споруд конструкцій з паперу, штучного та природного матеріалу, у самостійній або спільній роботі, що має ознаки творчості, яка розгорнута у часі.

1.3. Фактори становлення конструктивної діяльності 5-6-річних дітей

У попередньому розділі було з'ясовано, що конструювання дітей 5-6 років достатньо складна діяльність, яка характеризується дослідниками як така, що має пізнавальну та художньо-естетичну цінність, виникає достатньо пізно, має продуктивну спрямованість і власну динаміку у дошкільному дитинстві. З огляду на вказані його особливості доцільно було розглянути питання щодо факторів розвитку стосовно старших дошкільників про що йдеться у цій частині магістерського дослідження.

Напевно, перший чинник конструювання у цьому віці є пов'язаним з одним із головних новоутворень – це гордість за власні досягнення. Означене особистісне утворення передбачає особливе ставлення дошкільників до власних здобутків, які дозволяють їм довести дорослим, що вони також здатні отримати конкретний результат і внести свій вклад у навколишню дійсність. Так, З. Огороднічук цю особливість 5-6-річних малюків пов'язує зіставленням мотиваційної сфери, у якій виявляється суспільно-значущі мотиви, які характерні саме для старших дітей. Вони (мотиви) передбачають прагнення почути від значущих людей (батьків чи вихователів) схвальні відгуки, які містять й емоційну оцінку та ласкаві слова щодо їх конкретних успіхів. При цьому 5-6-річні діти, усвідомивши цінності соціуму та навчившись їх відтворювати, починають пишатися власними здобутками. Саме це, на думку авторки, зумовлює дошкільників до нових звершень і має відношення (та обставина у поведінці до власної гідності) [43. с. 111].

Наступні фактори, які стимулюють розвиток у дітей 5-6-річного віку досліджуваного явища відносяться до інтелектуального пласту дитячої психіки. Насамперед, мова йде про мислення малюка, особливо про його форму, яку прийнято позначати як наочно-образно. Та, відомий український класик психологічної науки зазначав, що одиницею в даному випадку є образ, що дозволяє дошкільникам мислити за допомогою них [28]. Висловлену думку підтверджують М. Гамезо та І. Домашенко, які уточнюють, що означена форма своїм підґрунтям має уявлення, а також і образи, які спливають у свідомості [17, с. 176]. Тут доречно було співвідносити природу означеного способу мислення та сутність художньої діяльності, що у науці пов'язується з мистецтвом. Зокрема В. Кузін наголошує на тому, що діяльність митця проявляється у системному комбінуванні образів предметів і явищ навколишнього світу, що зумовлений, на думку дослідника, наочно-образного природного мислення. Саме воно дозволяє втілити у творах, особливо тих які мають візуальний характер, художні образи. Як бачимо, означений спосіб мислення також сприятиме динаміці конструктивної діяльності, оскільки вона також містить у собі елементи образності та ґрунтується на них [32,с. 161].

Не можна не вказати ще на один елемент пізнавальної сфери, який значною мірою активізується, починаючи з п'яти років: уяву, у тому числі є продуктивно. За своєю сутністю вона визначається як процес створення образів, що мають підґрунтям набутий досвід. При цьому образи, створені особою з різною метою різняться способом творення: виникає раніше сприйнятий образ предмета чи явища (відтворююча уява) або з'являється якісно новий (продуктивна або творча) [1,с.86]. На думку дослідника обидві форми цього пізнавального процесу тісно переплетені з продуктивним мисленням, оскільки передбачає мислення комбінування раніше сприйнятого досвіду.

Розвиток творчої уяви у дошкільному віці відбувається швидкими темпами та вважається одним із основних досягнень цього віку (етапу). Так, Л. Виготський ототожнює цей пізнавальний процес з творчістю, яка

ґрунтується на комбінуванні, моделюванні. При цьому, наголошує автор, він (процес продуктивної фантазії) є підґрунтям і одночасно чинником, який сприяє появі різного роду творчості, у тому числі й художнього [7,с. 5], а отже творча уява може по праву вважатися і фактором розвитку конструювання.

Подібної думки дотримуються І. Карабаєва, С. Ладивір. Автори впевнені, що фантазування дітей 5-6 років є для них підґрунтям особистісної здатності, сприяє виникненню задумів, побудові (ментально) образів, мова яких є знаковою. Саме ця здатність, на думку науковців, дозволить старшим дошкільникам замислювати й створювати складні конструкції, будувати плани, схеми, використовуючи при цьому складні способи досягнення намічених цілей [33,с.8]. На нашу думку серед цих шляхів знаходяться і моделювання, і художнє конструювання, і макетування. Отже, активізуючи у віковому діапазоні продуктивну фантазію дітей, тим самим сприяємо удосконаленню їх конструктивної діяльності.

Наступним чинником, який має потенціал впливу на досліджуваний феномен є гра. Наукою доведено, що це основний і одночасно провідний вид діяльності саме у дошкільному дитинстві. Та, О. Ніколаєва вказує на кілька аспектів, які дозволяють розглядати дитячі ігри з позиції фактору розвитку конструктивної діяльності. Зокрема авторка наголошує, що саме у її середовищі формуються риси особистості, які несуть у собі значущу цінність, оскільки сприяють досягнення намічених цілей, результатів: наполегливість, працьовитість і цілеспрямованість. Інший момент, на який звертає увагу науковець – це прояви самостійності з боку дитини, яка сприяє пізнанню предмету, розпізнаванню й усвідомленню його ознак, що дозволяв будувати ментальні схеми. Саме ці схеми, на нашу думку, є основою досвіду, який сприятиме створенню конструкції, виробів. Ще один аспект гри, яка є творчою за своїм характером – це можливість дорослого створювати у її середовищі певні умови, за яких дитина більш ефективно розкриватиме власний творчий і художній потенціали [41,с. 196].

Натомість інші дослідники на аспект, що стосується дій і операцій, які необхідні для реалізації намічених цілей у певній діяльності. На перший план тут виступають можливості для здійснення аналізу речей і об'єктів навколишнього світу, виконувати певні дії з характерними їх властивостями (використовувати їх), порівнювати їх, визначати схожість і відмінність, а також з'ясовувати їх призначення (як вже відомі, так і ті, які раніше не були виявлені). Автори наголошують, що таким чином малюки дізнаються про речі завдяки оволодінню знаковим контекстом. Іншими словами, діти вивчають у грі мову, яка позначається у науці як мова знаків і символів. Саме цей специфічний вид мови є підґрунтям для оперування різного роду образами, зокрема й моделюванням [50, с. 10]. Як бачимо, гра дитини 5-6 років дозволяє опанувати знаково-символічний контекст, у тому числі й контекст конструктивної діяльності.

У ролі наступного чинника розглядає і середовища освітнього процесу, який реалізується у ЗДО. Зокрема суть освітньої середовища дошкільної установи полягає у забезпеченні педагогічними працівниками умов, які забезпечують і стимулюють особистісне зростання вихованців за певними лініями (напрями) розвитку, у тому числі й художньо-естетичного. Іншими словами, це штучно створена педагогом атмосфера комфорту, яка у поєднанні з навчальним, матеріально-технічним і методичним забезпеченням зорієнтована на особистісні потреби дітей, задоволення яких призводить до формування схильностей, рис і властивості у певному виді діяльності [48, с. 12]. Також варто наголосити, що одним із важливих його різновидів є предметне, що основний акцент робить на певних речах, оскільки саме вони своїм змістом і призначенням озброюють дошкільника відомостями про навколишній світ, стимулюють малюка до їх освоєння і самостійних дій з ними [52, с. 20]. Як бачимо, такий елемент освітнього процесу враховує й особистісні інтереси й зацікавленість суспільства актуальними напрямками соціалізації 5-6-річних дітей.

Стосовно теми нашого магістерського дослідження доцільно буде говорити про такі різновиди предметно-розвивального середовища як образотворчі та конструкційний (або його називають ще конструкційно-будівельний). Зокрема перший вміщує у собі різного роду матеріал для художньої праці, зображальної діяльності, а другий – предмети для конструктивної активності, зокрема, конструктори, будівельні набори [51, с. 46]. При чому це можуть бути як окремі складові, так і один цілісний осередок. Дослідники зазначають, що саме ці освітні компоненти більшою мірою спрямовані на художньо-естетично виховання малюка, його естетичний розвиток.

Варто відмітити, що окремі науковці відстоюють позиції щодо існування окремого утворення в освітньому середовищі – це центр конструктивної діяльності. Так, відмічено у дослідженні сучасного науковця, що його наповнення має бути дібрано відповідно до змісту будівельно-конструкційних ігор. При цьому його автор вказує на те, що відповідний осередок (центр, куточок) має акумулювати сукупність педагогічних засобів, умов, які суттєвою мірою сприятимуть ефективній взаємодії вихованців з наповненням, вихователем, тим самим сприяючи особистісному зростанню. Означений комплекс має забезпечувати дитячу активність і підтримувати зацікавленість у плані дослідження, експериментування, самостійному втіленню ідей, обирати його вірні варіанти [5. с. 70]. Все це, з огляду на висловлені ідеї автора, надихатиме дітей до естетичної творчості. Отже, середовище, організоване провідним чином і специфічним наповненням є могутнім чинником формування конструктивної діяльності дітей 5-6 років естетично творчого контексту.

Варто також звернути увагу також на ті фактори впливу ,які є похідними від розглянутих. Зокрема, як вже було зафіксовано конструювання розглядається з двох позицій : як художньо-естетична діяльність та як будівельно-конструктивна активність. Враховуючи на той факт, що між ними існують взаємозв'язки й залежності, то різні види конструювання

розглядаються стосовно один-одного як фактори розвитку і вдосконалення. На означеному висловлюванні акцентують увагу З. Ліштван, Б. Волков, Н. Волкова. Так, вітчизняні дослідники наголошували, що існуючі форми означеної художньо-продуктивної дитячої активності співзалежать один від одного [7, с. 182] та у таких формах конструктивної активності саме цілісні конструктивна активність та здібності до неї [34, с.5]. Так, у ході побудови певної конструкції з будівельного матеріалу, конструкторів чи то створення витвору з паперу, природного матеріалу з'являються певні умови задля удосконалення конструктивних умінь та їх переходу на більш вищий щабель функціонування. Отже, різні за змістом типи сприяють розвиткові в цілому здатності, конструктивних можливостей.

Ще один фактор, який можна вважати похідним від створюваного середовища, умов – це заняття, які розглядаються дошкільною освітою могутнім засобом впливу на продуктивні дії дітей. Зокрема дослідники, які активно вивчали їх у ролі засобів виховання естетичного плану відмічали, що відповідним чином організована художня праця дітей на заняттях діти стають залученими до мистецтва, у них спостерігається захопленість справою, підвищується рівень художніх вмінь та навичок, що з'являються внаслідок цілеспрямованого формування зі сторони вихователя [49,с. 44]. Як бачимо, заняття з конструювання спрямовані на поступове оволодіння дітьми цим складним видом діяльності.

У контексті цього варто звернути увагу на ідею висловлені дослідниками, які стояли у витоків методики конструктивної діяльності дошкільників. Зокрема М. Подд'яков, Л. Венгер, Т. Беньова наголошували на систематичності засвоєння вихованцями цієї активності, що можливо лише за умови використання системи занять. При цьому дослідники вказували на педагогічну доцільність означених занять, оскільки тут використовуються найбільш досконалі способи й прийоми з боку педагогів – це і проблемні ситуації, й елементи експериментування з моделюванням, і осмислення та закріплення набутих умінь та навичок [52,с. 9]. Отже, найбільш ефективним чинником

становлення дитячого художнього конструювання є розробленим заняттям, які дозволяють малюкам набувати та впорядковувати власний досвід.

Також важливим фактором дитячої конструктивної активності у контексті художнього виховання є особистість вихователя. Вихователь - педагог – є однією з центральних фігур освітнього процесу, оскільки саме на нього суспільство й держава поклало функцію організації навчально-виховного процесу й керівництва ним, що передбачає продуманий і певним чином спрямований вплив на зростаючу особистість, стимулюючий й спонукаючий характер взаємодії у певному напрямі розвитку та відповідні діяльності [46, с. 39]. Отже, педагог і його педагогічна діяльність домінують і є визначальними у конструюванні. Саме на цьому аспекті наголошують абсолютно всі розробники методики конструювання дошкільників. Так, Н. Ветлугіна зазначала, що саме сумісні дії вихователя з вихованцями на заняттях створюють необхідну творчу атмосферу й стимулюють формування художніх смаків і естетичних почуттів, тобто забезпечують розвиток дитини [66, с. 7].

Таким чином, з огляду на висловлені погляди фахівців галузі художнього конструювання, у нашому дослідженні основними чинниками становлення означеного виду дитячої продуктивної діяльності вважатимемо дві групи факторів: гордість за власні досягнення, конструктивна мислення, продуктивна уява зі особливими її процесами, а також дитячі творчі ігри. До другої групи – освітнє середовище та спеціально організований предметно – розвивальний куточок конструктивної діяльності у ЗДО, віковій групі старших дошкільників (мистецьке облаштування, будівельних ігор, як варіант), різні форми конструювання, що характерні для даної вікової категорії, спеціально організовані педагогом заняття, які сприяють системності набутих вмінь та їх впорядкуванню дітьми 5-6 років, особистість педагога – вихователя та власне його педагогічно доцільну діяльність, що містить у собі найбільш ефективні шляхи, форми й навчальні засоби. Саме означені фактори розглядаються значущими чинниками розвитку конструктивної діяльності у старшій групі ЗДО.

Висновки до розділу 1

Конструктивна діяльність дошкільників – це активність, яка полягає у створенні іграшок, виробів мистецтва з будівельних наборів, паперу, природного матеріалу та їх використання подальшого з метою оздоблення інтер'єру, декоративно прикладному мистецтві, у якості виробів, що є художніми витворами для вистав, свят, дитячих ігор тощо. Об'єднуючою ланкою є її продуктивний і художній характер, які поєднуються за рахунок художнього сприймання і перетворення світу.

Конструктивна діяльність має власну динаміку розвитку й, відповідно, ознаки у молодших і старших дошкільників. Діти 5-6 років у конструюванні використовують власні задуми, завжди зорієнтовані на досягнення якісного результату, зацікавлені створенням спільних робіт з однолітками, завжди беруть участь в оцінці виробів. Конструктивна діяльність 5-6-річних дітей – це активність творчого характеру, яка спрямована на втілення художньо-естетичних вражень малюків на основі технічних прийомів і добору виражальних засобів для створення ліпших поробок, декоративних аплікацій, споруд конструкцій з паперу, штучного та природного матеріалу, у самостійній або спільній роботі, що має ознаки творчості, яка розгорнута у часі.

Чинники розвитку дитячої продуктивної діяльності діляться на дві групи: гордість за власні досягнення, конструктивне мислення, продуктивна уява зі особливими її процесами, а також дитячі творчі ігри. До другої групи – освітнє середовище та спеціально організований предметно – розвивальний куточок конструктивної діяльності у ЗДО, віковій групі старших дошкільників (мистецьке облаштування, будівельних ігор, як варіант), різні форми конструювання, що характерні для даної вікової категорії, спеціально організовані педагогом заняття, які сприяють системності набутих вмінь та їх впорядкуванню дітьми 5-6 років, особистість педагога – вихователя та власне його педагогічно доцільна діяльність.

РОЗДІЛ 2.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЯ В ЗДО І СІМ'ЯХ ВИХОВАНЦІВ

2.1. Методика й організація констатувального експерименту

З огляду на проведену роботу у першому розділі магістерської роботи нами було з'ясовано, що конструктивна діяльність займає чільне місце на етапі зростання особистості. У сучасному науковому знанні під нею розуміють дитячу активність, яка полягає у створенні іграшок, виробів мистецтва з будівельних наборів, паперу, природного матеріалу та їх використання подальшого з метою оздоблення інтер'єру, декоративно прикладному мистецтві, у якості виробів, що є художніми дитячими витворами для вистав, свят, дитячих ігор.

Конструктивна діяльність 5-6-річних дітей – достатньо складна активність творчого характеру, яка спрямована на втілення художньо-естетичних вражень малюків на основі технічних прийомів і добору виражальних засобів для створення ліпших поробок, декоративних аплікацій, споруд конструкцій з паперу, штучного та природного матеріалу, у самостійній або спільній роботі, що має ознаки творчості та розгорнута у часі. Отже, це складне явище, яке має власну динаміку й чинники розвитку у цьому віковому періоді, що зумовило проведення констатувального експерименту для виявлення її основних характеристик у розвиненості.

Загальна *мета* констатувальної частини дослідження полягає у виявленні рівнів розвитку конструювання дітей 5-6 років та надання їм характеристики, що передбачає також і з'ясування педагогічних впливів на неї з боку дорослих. У відповідності до сформульованої цілі нашого дослідження було поставлено

низку основних завдань, які передбачені потребою у реалізації науково-достовірного емпіричного вивчення феномену. Так, до завдань віднесено:

- 1) проведення роботи з уточнення основних критеріїв і показників явища, яке є предметом дослідження;
- 2) уточнення компонентного складу у структурі феномену дітей 5-6 років;
- 3) створення впорядкованої системи емпіричних методів, які мають утворити комплексну методика вивчення художньо-продуктивного конструювання 5-6-річних досліджуваних;
- 4) впорядкування когорти досліджуваних зі старших дошкільників, дорослих членів сімей і педагогів ЗДО та проведення емпіричного дослідження;
- 5) й аналіз отриманих результатів, що передбачає розподіл дітей 5-6 років за мірою розвиненості конструювання та фіксування виховних впливів з боку батьків і вихователів.

Реалізація на практиці наміченої частини емпіричного дослідження вимагала дотримання низки усталених експериментальних процедур. Зокрема, передбачалося, що означені завдання мають бути розв'язані на трьох етапах констатувального експерименту. Так, перший з них, підготовчий, передбачав вирішення завдань 1 і 2, що дозволяло уточнити критерії, показники та компоненти явища, яке емпірично вивчається. На другому етапі, основному, проводилася робота з наповнення діагностичними методами методика дослідження, що передбачали дії підбору, модифікації та розробки відповідних операційних процедур у відповідності з поставленою метою і завданнями. Окрім цього тут здійснювалася робота, що вимагала комплектації вибірки досліджуваних з дітей і дорослих, оскільки на цьому вказано у окреслених завданнях. Останній етап, заключний або узагальнення даних, цієї частини дослідження вимагав здійснення дій експериментатора, які ґрунтувалися на аналізі даних та їх узагальнення для виявлення рівнів розвиненості конструювання 5-6-річних дошкільників та фіксування виховних дій зі сторони батьків і працівників ЗДО.

Розглянемо детальніше кожний із заявлених етапів експериментальної діяльності. Так, спершу проводилася робота з узагальнення, впорядкування та уточнення основних критеріїв і показників дитячого художньо-продуктивного конструювання 5-6 річних вихованців. У формалізованому вигляді інформація про них подана у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

**Критерії та показники художньо-продуктивної освіченості у
конструюванні дітей 5-6 років**

КРИТЕРІЇ	ПОКАЗНИКИ
<i>художньо-конструктивне сприйняття речей навколишнього світу</i>	знає про існування художньо-образної природи речей і явищ світу; має уявлення про складові художнього образу; розуміє виражальні засоби конструювання й усвідомлює як їх дібрати; наявні знання про необхідність конструктивного задуму та способів його втілення; є відомості про способи утворення цілісної конструкції в уяві й практично;
<i>ціннісна й емоційна захопленість побудовою конструкцій</i>	з захопленням відноситься до занять з художньої конструктивної діяльності; переживає емоційно власну захопленість конструюванням, з охотою чекає на результат та очікує на схвалення його дітьми та дорослими; з бажанням чекає нових конструктивних завдань; виявляє бажання набувати нових знань; очікує успіху від власних конструктивних умінь;
<i>самостійність у втіленні конструктивних задумів, проектів</i>	самостійно обдумують художні образи виробів, макети конструкцій та прагне до їх втілення; виявляє ініціативу у розв'язанні конструктивної задачі, поставленої дорослим, наполегливість у її вирішенні; показує вправність конструктивних умінь; готовий до допомоги зі свого боку, та зі сторони дорослих, однолітків; готові вироби є достатньо досконалими і завершеними

Означені критерії та їх показники художньо-конструктивної діяльності дітей 5-6 років – сутоавторські та повною мірою співвідносяться з складовими особистісного утворення, яке вони розкривають у художньо-продуктивній освіченості: пізнавальним, ціннісно-мотиваційним і поведінковим.

Саме за такої відповідності та послідовності відбувався добір емпіричних методів до комплексної методики дослідження, що відбувалося на цьому ж етапі.

Розглянемо детальніше методи, які склали методику вивчення художньо-продуктивної освіченості у конструюванні дітей 5-6 років. Метод, який націлений на з'ясування знань дітей про сферу конструювання – *бесіда №1*. У ній передбачено з'ясування у дошкільнят відомостей про сутність цієї діяльності, ставлення до таких дитячих занять зі сторони батьків і педагогів, що саме цікавить малюка у конструктивній діяльності. Також тут визначається і наявність допомоги зі сторони дорослого. Окрім цього за запитаннями можна було з'ясувати оцінку дитиною власної схильності до означеної діяльності та наявність відомостей про професії близькі до конструктивної діяльності у світі дорослих, зокрема скульптор, архітектор, модельєр та ін.

Взагалі до переліку запитань входили 8 пунктів. Проводилася бесіда у індивідуальному порядку, за звичних для дітей умов. У ході бесіди намагалися підтримувати невимушеність і приязність у спілкуванні, демонструючи при цьому повагу до співрозмовника. Власне у переліку запитань 7 є відкритими, що дозволило отримати високою мірою усвідомлені відповіді з боку дітей. Всього отримали 192 варіанти відповідей, які повною мірою використані були у нашій магістерській роботі.

Бесіда №2 спрямована на діагностику ціннісно-мотиваційного компоненту. Перелік запитань сприяв визначенню розуміння дітьми поняття творча людина, усвідомлення її особистісних рис, видів конструктивної діяльності (ліплення, аплікація, мистецтво оригамі тощо). Крім того була можливість виявити як ставиться дитина до творчих дій, наявність у неї бажання займатися відповідним ремеслом, а також прагнення у них вдосконалювати означену форму активності. Водночас була можливість отримати відомості щодо шляхів пошуку необхідної інформації дошкільником, взаємодії з приводу цього питання з дорослими, що власне для дитини значить конструювання. Окремим пунктом стояло запитання щодо пізнання нових

способів конструктивної діяльності, опанування новими видом означеної діяльності.

Основу бесіди склали 8 запитань, які сприяли отриманню понад 196 різних варіантів відповідей. Всі вони, без винятку, сприяли розширеним, а тому більш усвідомленим відповідям. Метод проводився окремо з кожною дитиною, взаємодія експериментатора з досліджуваним виключала будь-який тиск з боку організатора, адже він намагався створити обстановку невимушеності, психологічного комфорту та безпечності, що дозволяло малюку бути більш розкутим і відвертим у своїх відповідях.

Третій компонент досліджуваного явища з'ясовували на основі організованого за дітьми спостереження за їх конструктивними діями у різних формах: на заняттях, у вільний час, під час прогулянок. У його ході особливу увагу було звернено на: а) як поводить себе дитина у ситуації, коли потрібно щось з'ясувати, відшукати, створити споруду; як поводить себе дитина коли вивчає новий матеріал для конструювання; як поводить себе дитина під час дидактичних ігор; як поводить себе дитина у ході конструктивної діяльності; як поводить себе дитина під час самостійної конструктивної діяльності; як поводить себе дитина у ході конструктивної діяльності на заняттях.

Всього було проведено 96 сеансів спостереження, що дозволило з'ясувати загальні тенденції здійснення дітьми 5-6 років конструктивної поведінки, їх націленості на опанування необхідними вміннями, способами дій, бажанням використовувати творчі елементи та досягати бажаного результату.

Наступна частина методики, оскільки вона була комплексною, містила у собі методи, які передбачали взаємодію з вихователями та батьками. У обох випадках було використано анкетування. Зокрема анкета для педагогів містила у собі низку запитань, які дозволяли отримувати необхідні відомості про їх професійну діяльність, спрямовану на формування у дітей конструктивної освіченості. Так, нас цікавило те, як розуміють педагоги суть означеної форми дитячої активності, у чому вбачають її зміст, чи усвідомлюють її інтегративні

можливості, вплив на формування художньої діяльності та схильність старших дошкільників щодо її засвоєння.

Окрім того окремий пласт інформації становили питання про чинники розвитку конструювання, методи впливу, які зазвичай використовуються. Намагалися виявити який вид конструювання є більш складний, а також яка художня діяльність серед всіх можливих видів у дітей від 3-х до 6(7)-ми років є надто складною для опанування. Також у анкеті присутні були пункти, які стосувалися співпраці з сім'ями вихованців, шляхів і форм роботи з ними в окресленому ракурсі, а також проведених чи запланованих спільних заходів.

Всього анкета вміщувала 14 запитань, що дозволило отримати понад 98 варіантів відповідей. Як метод опитування вона проводилася у письмовій формі й анонімно, що, з огляду на таку взаємодію, дозволило отриманню більш точної та відвертої інформації. Цьому також сприяло те, що заповнювали бланки вихователі у зручний для них час. 4 запитання цього методу включали варіанти відповідей (закриті), а 10, навпаки, стимулювали вихователів до більш ґрунтовних висловлювань з того чи іншого пункту.

Анкета для батьків – останній елемент нашої комплексної методики. Вона передбачала опосередковану взаємодію експериментатора з сім'ями вихованців. За своїм спрямуванням анкетування мало з'ясувати як розуміють батьки суть конструювання, чи бачать його у контексті художньої діяльності. Окремий пласт запитань стосувався інтересу дітей до конструктивних матеріалів, стимулювання означеної дитячої діяльності удома, ставлення до самостійних занять дітей конструюванням вдома.

Окрім того, нас цікавило те, як саме організована взаємодія старших у сім'ї з сином чи донькою у ході конструктивної діяльності, а також наявність бажання поповнити власні педагогічні погляди на розвиток конструктивних вмінь і дій у 5-6-річних дітей, на взаємодію з вихователями у цьому контексті. Одночасно наявним були пункти у анкеті щодо визначення міри впливу конструювання на особистість дитини певної вікової категорії.

Проаналізована анкета містила у собі 14 запитань, які дозволили отримати понад 336 варіантів відповідей. Більшість запитань у ній, дев'ять, були відкритим за спрямуванням, а тому нами були отримані більш розширені та краще усвідомлені відповіді. Варто відмітити, що анкетування передбачало анонімність і обрання найбільш зручного часу для заповнення дорослими певного бланку, що також сприяло більш кращій організації констатувального експерименту.

Після завершення роботи над укомплектуванням методики, на основному етапі було організовано вибірку дослідження. До її складу увійшли: дошкільники 5-6 років у кількості 24 осіб (з яких 14 хлопців і 10 дівчаток), які відвідують старшу групу ЗДО; вихователі експериментального ЗДО у кількості 8 осіб; батьки вихованців, а також найстарші члени родин. Всього чисельність вибірки складала 56 чоловік, що сприяло отриманню достовірних даних.

Послідуючим кроком стало проведення представленої раніше комплексної методики дослідження компетентності художньо-продуктивного конструювання дітей 5-6 років. На третьому етапі – аналізу здобутих результатів – відбувалася обробка даних, розподіл дітей за рівнями розвиненості особистісного утворення, надання характеристик виділеним групам дітей, осмислення педагогічних впливів сімейного й суспільного виховання на досліджуване явище. Зміст цього етапу представлено у послідуючих частинах роботи.

Таким чином, проведення констатувального експерименту передбачало постановку мети та відповідних завдань для виявлення на емпіричному рівні особливостей розвиненості у дітей 5-6 років компетенції у сфері художньо-продуктивного конструювання. Було уточнено критерії і показники явища, яке досліджувалося та уточнено, що його суть складають пізнавальний, ціннісно-мотиваційний і поведінковий компоненти. Комплексна методика вивчення компетентності художньо-продуктивного конструювання дітей 5-6 років містила дві бесіди з дітьми у яких виявлялися знання й ставлення до означеної діяльності, спостереження за художнім конструюванням у різних обставинах,

анкети про особливості виховних впливів на досліджуване явище, які мають місце у системах суспільного й сімейного виховання.

2.2. Визначення рівнів розвиненості конструювання дітей 5-6 років та їх аналіз

Ця частина роботи присвячена аналізу отриманих емпіричних даних за першим блоком комплексної методики дослідження конструювання як художньо-продуктивної діяльності дітей 5-6 років. Розглянемо результати у відповідності з по черговістю представлених діагностичних методів у методиці.

За результатами проведення бесіди №1 з дітьми 5-6 років з'ясовано знання й уявлення про їх конструктивну діяльність. Так, відповідаючи на поставлені запитання досліджувані висловлювали погляди на суть, матеріали й призначення означеної активності. Зокрема питання 1 мало на меті з'ясувати привабливість конструювання. Виявили, що переважна більшість дітей, біля 75% знають про нього та люблять нею займатися. При цьому опитані підкреслювали, що воно найбільш цікаве, коли тут беруть участь багато дітей (приятелів, подруг). Також дошкільники наголосили, що це цікава та весела діяльність, а не нудна.

Натомість 25% дитячої вибірки наголосили, що їм зовсім не подобається конструювати, адже цікавіше займатися малюванням, зокрема розфарбовувати розмальовки. Проте деякі досліджувані все ж зізналися, що їм важко визначитися з думкою про цікавість конструювання. Отже, переважна більшість опитаних зацікавлена конструктивними діями.

Висловлюючись на наступне запитання, досліджувані відмічали, що їх найбільш захоплює необхідність; поєднання елементів у ціле; складання аркушів різного кольору у одне зображення; уявляти готовий виріб; уявлення готової конструкції; можливість фантазувати та втілювати власні задуми у реальний продукт; розфарбовувати чи прикрашати готову поробку. Однак біля

$\frac{1}{5}$ опитаних не змогли сформулювати, що саме їм подобається у цьому виді активності.

Третє запитання мало допомогти з'ясувати, як саме старші дошкільники бачать себе у конструюванні: самостійним і творчим, чи ні? Свої пояснення вони будують на основі нових виробів та похвали з боку дорослих. Діти погоджуються: це творча діяльність, адже вихователь (мама чи тато) говорять, що я отримав (-ла) зовсім новий виріб, не схожий ні на чий. Або ж наголошують, що завжди можна створювати щось нове.

Підкреслюють вони і власну автономію у цих діях: подобається самому робити вітальні листівки; сам збудував гараж; самостійно робила аплікацію й за це мене дуже хвалили. Такі погляди властиві біля 20% опитаних. Решта дітей 5-6 років погоджувалися, що це творчі дії, але виконувати їх самостійно дуже складно. Тому їм легше працювати у групі, адже коли роблять щось самостійно, то часто доводиться звертатися за допомогою до батьків чи вихователів. Таких дітей нараховували понад половину вибірки: 60%. Ті, хто залишився вказали, що їм набагато комфортніше, коли вихователь їм допомагає, адже отриманий результат набагато кращий. Отже, діти вважають, що діяльність є складною, творчою, вимагає розвинених навичок, щоб бути самостійним, але більшість визнає, що дорослий суттєво їм полегшує завдання.

Зокрема цінують старші дошкільники й похвалу батьків і педагогів, коли їх хвалять за конструктивну діяльність. Так, біля 60% дітей заявили, що їх постійно хвалять педагоги і батьки. Ще 20% опитаних зазначили, що їх лише інколи хвалять, а здебільшого докоряють за те, що виріб не зовсім вдався (чи то не красивий, чи то неміцний). Решта 20%, а це $\frac{1}{5}$ вибірки відмітили, що вони не чують схвальних відгуків ні батьків вдома, ні вихователів у садочку. Отже, лише трішки більше $\frac{1}{2}$ досліджуваних відчувають підтримку дорослих у конструктивних діях чи досягненнях.

Наступний пункт бесіди мав на меті уточнити як розуміють діти поняття «творча людина» й чи відносять до нього уявлення про конструктивну діяльність саме власну. Зокрема, біля 40% респондентів зазначили, що: творча

людина завжди створює щось нове, цікаве, корисне для інших; ще біля 40% опитаних відмітили, що означена особа гарно малює, вишиває, ліпить, створює аплікацію, конструює з паперу, природнього матеріалу. Лише біля 20% досліджуваних не змогли дати стверджувальної чи то заперечливої відповіді на поставлене запитання. Здебільшого діти говорили, що вони не знають, або ніколи над цим не задумувалися, або ж дорослі ніколи їм про це не говорили.

У наступному запитанні намагалися з'ясувати, як старші дошкільники намагаються уточнити окремі свої знання і вміння у продуктивній діяльності з дорослими. Так, 20% досліджуваних відповіли, що їм завжди пояснюють як зробити ту чи іншу деталь (виріб) вдома батьки, а у садочку вихователі. Біля 40% опитаних відмітили, що зрідка вони отримують подібну інформацію удома, а здебільшого все це пояснюють у садочку. Ще 40% досліджуваних наголосили, що вони не дуже й хочуть конструювати, якщо їм щось незрозуміло й вони краще у таких випадках йдуть дивитися мультфільми і нічого ні в кого не запитують. Отже, значна частина дітей 5-6 років, не отримують необхідної інформації задля вдосконалення власних конструктивних дій від дорослих.

У власних висловлюваннях з приводу розуміння праці людини, яка гарно конструює. Зокрема біля 35% респондентів заявили, що конструктор (у сенсі розуміння професії) створює нові об'єкти, споруджує лікарні, садочки, школи, машини, літаки та ін. як бачимо у цьому сенсі виявлено відомості про конкретний фах дорослого. Інші 35% дітей, навпаки свої пояснення пов'язували зі своєю працею. Так, вони зазначили, що той, хто гарно конструює може поєднувати у своєму виробі різні матеріали: кольоровий папір, картон, жолуді, шишки, дерево клаптики з тканини, а також бісер та ін. Отже, ці відповіді опитаних стосуються і конструювання, й образотворчого мистецтва та художньої праці дітей. Решта досліджуваних, а це трішки більше, ніж третина – не змогли надати певної відповіді, навіть після уточнюючих запитань експериментатора. Це говорить про те, що у них мало інформації про особливості своїх конструктивних дій.

Останнє запитання бесіди №1 стосувалося задоволеності старших дітей інформацією, яку вони отримують під час взаємодії з дорослими з приводу конструювання. Тут також висловлювання опитаних розділилися на три групи: а) діти, які повною мірою задоволені тим, що їм повідомляють вдома та у садочку; б) старші дошкільники, яких задовольняють більше повідомлення педагогів, оскільки мама (тато) тут багато не знають; в) досліджувані, які не задоволені тим, що їм розповідають або батьки, або ж вихователі.

Розглянемо тепер наступний компонент досліджуваного явища, який пов'язує з емоційно-афективною сферою людини, а його показником є певне ставлення до тієї чи іншої діяльності, у нашому випадку до конструктивної. Для цього ми задали дітям спершу два запитання, які стосуються ознак творчої людини та наявності їх у оточенні людини. Виявилось, що біля 60% опитаних пов'язують творчих людей з тим, що вони вишивають (нитками, бісером), грають на музичних інструментах (гітара, піаніно, акордеон), займаються пошиттям одягу, а також створюють дерев'яні вироби (стілці, статуетки, випалюють на дереві). Водночас діти відмітили, що це такі дорослі, які допомагають їм у конструюванні, використовуючи деталі готового конструктора. Досліджуваних з такими висновками виявилось біля 20%. Окрім них інша частина відмітили, що творчими вони вважають таких людей (у більшій мірі своїх рідних), які гарно малюють, ліплять, роблять аплікації, а головне допомагають їм у цьому. Отже, окрема категорія дітей творчим вважають людей, які готові поділитися своєю майстерністю з іншими. В цілому таких досліджуваних біля 70%.

Саме тому у наступному запитанні приблизно така ж кількість малюків виділяли серед найбільш значущих ознак творчої людини доброту, готовність допомогти, емоційність, спокій, цікавість до людей. Решта опитаних виділяли риси суто творчі: розумність, мудрість, задумливість (мрійники), заклопотаність, зосередженість. Окрім таких характеристик вони відмічали й такі: завжди щось вигадують, витівають (створюють) щось нове, завжди багато думають, у них є чому повчитися. Отже, значна частина дітей пов'язують

творчість з суто моральними якостями, а третина досліджуваних більш усвідомлено вказують саме на творчі особистісні прояви.

У іншому запитанні з'ясували як старші дошкільники відносяться до осіб, які, на їх думку більш творчі за них, добре вміють конструювати або взагалі творити. Десять біля 20% відмітили, що вони дуже почувуються поряд з ними засмученим, адже розуміють, що вони мало знають, на відміну від творчих людей. Ще біля 60% досліджуваних відмітили, що тут вони намагаються більше слухати, запам'ятовувати, адже це дуже добре, коли у тебе щось гарно виходить. Отже, у цьому випадку респонденти говорять, що вони намагаються використати ці знання, а тому, іншими словами вони вчаться у них. Отже, ця категорія старших дітей хоче більше знати, щоб створювати, у тому числі конструювати більш досконалі вироби. Решта ж осіб виявляють певну байдужість до означених людей, з притаманним їм спокоєм: це мене не обходить; я краще на телефоні пограюся або подивлюся мультики; вдома кажуть прийде час навчишся.

Наступні два запитання стосувалися відношення досліджуваних до вмінь гарно конструювати та усвідомлення тих обставин, які варто дотримуватися, щоб так сталося. Зокрема 40% опитаних сказали, що це буде дуже добре, адже не доведеться з друзями нудьгувати. Як бачимо, тут діти сприймають діяльність конструювання як веселу, не нудну, яка допоможе взаємодіяти з однолітками. Подібних відповідей було біля 40%. Інші дошкільники, відповідаючи на дане судження, вказали, що гарно конструювати було б не погано, адже це дозволить багато створити цікавих корисних і красивих речей. Отже, у цьому випадку – це мотив до втілення задумів у практичних діях, що є дуже корисним. Решта дітей – не змогли усвідомити, якою буде користь досконалих конструктивних умінь.

Також розділилися думки досліджуваних і з приводу того, що потрібно робити, як вдосконалити власний рівень конструктивної діяльності. Так, одні дошкільнята зазначали, що для цього потрібно багато різноманітних матеріалів для конструювання, у тому числі й конструктори та постійна робота з ними. Як виражалися діти: вміти будувати та довго сидіти з ними. Зокрема звучала часто

назва Лего. Такі судження характерні для 40% вибірки. Інша її частина з таким же числовим значення вважала, що для цього потрібна допомога дорослих: адже вони вміють самі та навчать інших. Як бачимо, тут досліджувані говорять про дві сторони єдиного явища. Водночас остання частина дітей 5-6 років не змогли висловити жодного припущення й лише мімікою показували, що вони не знають, як потрібно діяти далі.

Цікавими виявилися ставлення респондентів до творчих завдань. Групи, на які поділилися старші дошкільники аналогічні, як і у попередніх запитаннях. Ті, які склали *першу* з них –раділи, що потрібно щось зробити, вигадати, реалізувати у практичних діях, що спонукали їх до уявних і предметних дій. *Друга* – відразу губилися й негайно повідомляли б дорослих, очікуючи від них на допомогу. *З група* вибірки, так і не визначалася й вони б очікували подальшого розвитку подій, іншими словами були взагалі інертними.

Подібним чином розгортаються й дії по реалізації конструктивного завдання: одні відразу починають уявляти, як буде виглядати результат (ідеальний образ), впевнено починають розглядати й шукати необхідні матеріали й знаряддя, потім реалізують їх практично, а готовий результат (річ, конструкція) пропонують розглянути вихователям чи батькам (думаю як це виглядатиме, а вже потім шукаю потрібні деталі, матеріали та дії; на той випадок, коли зовсім нічого не виходить звертаюся за допомогою). Інша ж частина веде себе майже ідентично, за виключенням того, що постійно радяться з дорослим (кожну дію проговорюють і очікують схвалення від педагогів чи батьків). Остання частина вибірки ($\frac{1}{5}$) самостійно нічого не роблять, а на контакт йдуть після звернення до них дорослих з відповідними пропозиціями та реальними діями.

Відповіді на останній пункт бесіди підтвердили наші попередні висновки щодо необхідності звернень до дорослих: а) спочатку думаємо та пробуємо самі, а коли нічого не виходить – кличемо вихователя, маму, чи тата; б) кожен крок обговорюємо з відповідними дорослими (дуже зрідка з друзями, партнерами) й під їх пильним наглядом втілюємо у конкретний продукт. У

третьої групи дітей ініціатива з виготовлення виробу, конструкції походить від вихователів і батьків, оскільки ця категорія досліджуваних є доволі інертними.

Отже, у нас виявилися три категорії досліджуваних: перші захоплюються конструктивною діяльністю та беруть ініціативу на себе, вигадують, втілюють задуми й лише у крайніх випадках звертаються з порадою, підказкою (40%); друга група дітей менш впевнена у собі й тому намагаються всі дії попередньо обговорити зі старшими та виконують їх під наглядом (40%); третя група дошкільнят повною мірою залежить від активності й допомоги зі сторони наставників чи близьких, виконуючи їх прямі вказівки (20%).

Розглянемо тепер поведінковий компонент досліджуваного явища. Під час спостереженнями за дітьми 5-6 років коли вони займалися конструктивною діяльністю було виявлено три категорії старших дошкільнят: *перша* – під час виконання конструктивних дій завжди зосереджені, спочатку розглядали запропонований зразок, вправлялися у нових діях, способах створення (якщо такі мали місце), далі намагалися дотримуватися запропонованого вихователям способу й етапів втілення задуму, намагалися діяти самостійно, досягаючи мети емоційно реагували й кликали вихователя, щоб той поглянув на їх виріб, отримуючи схвалення випромінювали задоволення від досягнутого; *друга* – під час отримання завдання були уважними, розглядали зразок, пробували виконувати запропоновані нові дії, способи, попередньо підкликавши до себе наставника, обговорювали з ним уявний образ, його деталі та необхідні матеріали, потім намагалися реалізувати все практично, проте просили вихователя, щоб той постійно контролював їх і підказував, що робити далі, отримуючи схвалення дуже раділи конструкції; *третья* – діти уважні під час демонстрації зразка, розглядання його частин, необхідних матеріалів, прийомів роботи, а потім лише за ініціативи дорослого та його домінуванні у спільній діяльності досягали відповідного результату та раділи готовому продукту.

Отже, проведені емпіричні методи надали підстави для розподілу 5-6-річних досліджуваних на групи, відповідно до міри розвиненості у них конструктивної діяльності. У ході розподілу нами було виявлено три групи

дітей, які мали відмінності у виконання відповідних розумових і практичних дій та у готових виробих. В узагальненому вигляді дані розміщені у відповідній таблиці.

Таблиця 2.2.

**Рівні розвиненості художньо-продуктивної конструктивної діяльності
дітей 5-6 років**

Рівні розвитку	Характеристика поведінки старших дошкільників у конструюванні	Відсоток дітей
<i>низький</i>	з допомогою уявляє цілісний художній образ; очікує від старших готових засобів для конструювання, не може без дорослих створити конструкції, не може самостійно реалізувати як уявні, так і практичні дії; інертний до конструювання, бажає досягти результату разом з дорослим; не завжди виявляє інтерес набувати нові знання; не впевнений у власних конструктивних вміннях, слабо вірить в їх успішність; лише за ініціативи дорослого та під його постійним контролем обдумує та втілює художні образи виробів, макети конструкцій; виявляє уважність під час розв'язання конструктивної задачі; низький рівень умінь конструювання; завжди очікує допомоги зі сторони дорослих; готові вироби є завершеними	38
<i>середній</i>	уявляє цілісний художній образ; оперує засобами його вираження у конструюванні, знає як їх дібрати; бачить етапи втілення конструктивного задуму та способи дій утворення цілісної конструкції в уяві й практично переживає емоційно захопленість конструюванням, з охотою очікує на схвалення результату дітьми та старшими; з бажанням чекає нових конструктивних завдань; виявляє бажання набувати нових знань; очікує успіху від власних конструктивних умінь; самостійно обдумують і втілюють художні образи виробів, макети конструкцій; виявляє зосередженість, наполегливість й ініціативу у ході розв'язання задачі з конструювання; показує вправність конструктивних умінь; готовий до допомоги зі свого боку, та зі сторони дорослих, однолітків; готові вироби є достатньо досконалими і завершеними	44

високий	уявляє цілісний художній образ; оперує засобами його вираження у конструюванні, знає як їх дібрати; бачить етапи втілення конструктивного задуму та способи дій утворення цілісної конструкції в уяві й практично переживає емоційно захопленість конструюванням, з охотою очікує на схвалення результату дітьми та старшими; з бажанням чекає нових конструктивних завдань; виявляє бажання набувати нових знань; очікує успіху від власних конструктивних умінь; самостійно обдумують і втілюють художні образи виробів, макети конструкцій; виявляє зосередженість, наполегливість й ініціативу у ході розв'язання задачі з конструювання; показує вправність конструктивних умінь; готовий до допомоги зі свого боку, та зі сторони дорослих, однолітків; готові вироби є достатньо досконалими і завершеними	18
---------	---	----

Як видно з таблиці 2.2, більшість дошкільників 5-6 років відчують ускладнення у конструктивній діяльності, оскільки мають невисокий рівень її розвиненості. Відтак, виявлені особливості досліджуваного явища вказують на необхідність розпочати роботу з формульованого експерименту з тим, щоб удосконалити феномен. Оскільки на констатувальному експерименті у дитячій вибірці брали участь учасники, які належали і до експериментальної, і контрольної груп, необхідно їх розмежувати для подальшого продовження нами дослідження. Відомості про досягнення означених груп розміщені у відповідних графах складеної таблиці.

Таблиця 2.3

Показники рівня сформованості художніх конструктивних вмінь дітей 5-6 років експериментальної та контрольної груп

Рівні, показники у групах вибірки	Експериментальна	Контрольна
<i>низький</i>	38	34
<i>середній</i>	44	48

<i>високий</i>	18	18
----------------	----	----

Розглянувши таблицю 2.3, дійшли висновку що показники досліджуваного явища різняться лише у межах 4% низького й середнього рівнів, що для нашого дослідження не становлять великих значень, а тому можемо знехтувати виявленою різницею у названих частинах дитячої вибірки.

Таким чином, проведення емпіричного дослідження надали підстави для виділення особливостей розвитку художніх конструктивних уявлень та вмінь дітей, внаслідок розподілення 5-6-річних досліджуваних на групи, відповідно до міри розвиненості у них означених здатностей. Так, зафіксували три групи дітей, які мали відмінності у виконання відповідних розумових і практичних дій та у готових виробках. Зокрема високим рівнем характеризувалися 18% дошкільнят, середнім – 44% та низьким – 38%. Результати констатувального експерименту обумовили розпочинати формувальний етап роботи.

2.3. Вивчення особливостей впливу на конструювання 5-6-річних дошкільників батьків і педагогів

З'ясувавши рівні розвиненості конструктивних можливостей 5-6-річних дошкільників, доцільним буде виявлення цілеспрямованих і опосередкованих на них впливів з боку старших, зокрема родинного середовища та суспільного. Для цього було здійснено аналіз отриманих даних у проведеному анкетуванні. На цьому етапі магістерського дослідження вивчали спершу впливи, які властиві системі дошкільної освіти й відбуваються у ЗДО. загально визнаним є факт, що доцільними можуть бути лише ті впливи, які мають вірне тлумачення певного явища, іншими словами, розуміють його суть і особливості.

Відповідно, початкові запитання у анкеті, якою користувалися працівники ЗДО, стосувалися висхідних положень і мали тут місце. Так, педагоги тлумачили художню діяльність з позицій того як вона впливає на

дітей, а тому й зазначили, що вона впливає на різносторонність дитячої поведінки, багатьох сторін їх особистості, оскільки містить у собі малювання, ліплення й аплікування. Надані відповіді на другий пункт опитування погляди респондентів на означене явище: вказали, що її складає низка різних видів дитячої продуктивної активності, тобто малювання, ліплення й аплікація, а також музичні та театралізовані дії та самостійна художня діяльність. Отже, педагогічні працівники установи мають достовірні уявлення у цій сфері знання, проте відмітимо, що конструктивні дії сюди віднесли лише 15% опитаних.

Окрім того варто відмітити, що всі респонденти виявили єдині погляди на той факт, що всі перелічені види дитячої художньої активності найбільш інтенсивно розвиваються у період 5-6 років. Саме тому нас цікавило, що саме вважають вихователі чинниками її становлення й вдосконалення, а також шляхи, які використовуються в освітньому процесі. Зокрема, досліджувані відмітили, що важливим моментом є організація спостереження дітей за довкіллям, світом, який оточує малюків: явища, предмети, а також спеціально створені куточки, тобто організоване предметне середовище. Одночасно з цим опитані вказали, що супутнім чинником вони вважають реалізацію старшими дошкільниками своїх творчих задумів, вправлення у мистецтві, а також організовані екскурсії, розглядання картин, слухання музики. Тому відзначаємо, що педагоги досить вірно розуміють, які саме чинники сприяють розвитку дитячих можливостей.

Саме з огляду на представлені відомості, інформативними виявилися дані, надані опитуваними на пункти 5-6 анкети. Так, працівники установи вказали, що вони зорієнтовані переважно на словесні методи, а також на творче моделювання, а також дії конструювання. При цьому вихователі відмітили, що це можливо здійснити лише за бажанням дітей. Ще сюди відносили наочні методи, адже потрібен певний зразок, для того, щоб дитина усвідомила послідовність виконання необхідних дій і етапів роботи. Одночасно зафіксовано, що респонденти не вказали на практичні та ігрові методи, адже на основі них відбувається вправлення дітей у художніх можливостях. Ще одне

суттєве явище: не всі педагоги надали подібні відповіді: $\frac{2}{3}$ їх вибірки взагалі залишили місце на бланках.

Послідуючі запитання стосувалися розуміння опитаними того який з видів художньої діяльності є найбільш складним, а також наявність критеріїв, за якими вони надають оцінки діяльності дітей 5-6 років. зокрема, $\frac{1}{2}$ вихователів вважають, що більшою складністю вирізняється малювання. На їх думку, воно потребує чіткості зображення та врахування його пропорцій. Натомість $\frac{1}{4}$ - говорять про те, що більш складною є театралізовані дійства, оскільки передбачають вивчення тексту, запам'ятовування послідовності сценарію, виконання ролі. Решта $\frac{1}{4}$ вибірки зазначили, що вся художня діяльність є складною і їм важко виділити якусь одну з них. Тут варто відмітити, що театралізована діяльність не є продуктивною, на відміну від малювання та конструювання, тому такі відповіді виходять за межі нашого дослідження.

Інформативними виявилися відомості щодо критеріїв, на які звертають увагу педагогічні працівники. Зокрема опитані вказали, що у першу чергу вони звертають увагу на: правильність виконання відповідного виду роботи; емоційне ставлення до роботи, до отриманого результату; правильний вибір матеріалів і спосіб виконання художніх дій відповідного змісту. З нашої точки зору, педагоги недостатньо звертають увагу на дії, які мають місце у розумовому плані: задум (уявлення образу), що передбачає і комбінування частин, і моделювання, і відповідність образу готового продукту. Подібних відповідей у вибірці не було.

Наступні пункти анкети, 9-11 стосувалися безпосередньо уявлень респондентів про конструювання, його впливу на художню активність 5-6-річних дітей. Так, виявилось, що дві третини вибірки розглядають означений феномен як спосіб розвитку образного мислення та (-або) творчість, креативність старших дошкільників, а також шлях формувати здатність до командних дій. Натомість $\frac{1}{3}$ вихователів бачить його як процес створення об'єктів, що вимагає правильного взаємного розміщення їх частин, може бути

за зразком і за задумом. Відповіді меншої кількості є значно наближеними до правильних, однак і тут не наголошено, що це продуктивна діяльність, яка має також художній пласт.

Подібним чином розставлені акценти й на визначенні міри впливу конструювання на художні вміння дітей 5-6 років: визнають його лише $\frac{1}{3}$ вибірки опитаних. При цьому ця ж частина досліджуваних наголошує, що воно сприяє орієнтуванню на зразок, дотриманню послідовності виконання дій; фантазувати, створювати художні образи, втілювати їх у вироби, поробки; виконувати пошукові дії, експериментувати з матеріалами, способами їх поєднання; вправлятися у художніх вміннях.

Наступний блок запитань анкети спрямовував респондентів висловитися з приводу взаємодії з батьками у означеному контексті. Зафіксовано, що переважна частина вихователів, понад дві третини, не співпрацює з родинами у цьому плані. При цьому решта досліджуваних зазначили у своїх відповідях зовсім малу частку взаємодії, яка була у цьому семестрі й планується у наступному. Одночасно опитані вказали, що вони дуже вагаються взаємодіяти у цьому питанні з сім'ями вихованців.

Отже, вихователі неповною мірою використовують конструювання дітей 5-6 років у їх художньому й особистісному розвитку. Педагогічні працівники не повністю розуміють сутність означеної форми активності, засоби впливу на нього й недостатньо розуміють як співпрацювати з батьками. Також педагоги не розглядають зовсім конструктивну діяльність у системі художніх форм дитячої активності й пов'язують її лише з створенням конструкцій переважно з різних видів конструкторів. навіть не всі розглядають її як продуктивну. Означені особливості поглядів на проблему не дозволяють повною мірою використати педагогічний потенціал конструювання у роботі з дітьми у художній сфері. В цілому готовність педагогічних працівників як таку, що нижчою за середню.

Наступний крок – аналіз відповідей батьків на запропоновану анкету. Так, опитані на перший пункт анкети відповіли: до художньої діяльності

відносяться малювання, ліплення, аплікування, а також читання художньої літератури дітям. Відповідаючи на наступне сформульоване запитання вони вказали, що діти більше тяжіють до малювання (біля половини відповідей) або ж до ліплення (друга половина). Відмітимо, що взагалі немає виготовлення аплікацій і зовсім не згадується конструктивні дії та вміння.

Третє запитання анкети вимагало дорослих розглядати конструювання у системі дитячої художньої активності й мало з'ясувати наявність інтересу до неї зі сторони сина чи доньки. Відмітимо, що біля третини респондентів вказали, що їх дітям подобається такий рід занять: бачу що йому це цікаво, радіє, коли щось конструює. Проте більша частина респондентів навпаки – зазначила, що вони не помічають таких захоплень у своїх дошкільнят.

Водночас, у наданих відповідях на четвертий пункт анкети, старші члени сімей вказали, що коли дітям приносять новий конструктор, чи який матеріал для конструктивних дій, то малюки відразу ж просять його розпакувати й починають з нього щось створювати, просять допомогти. Таких висловлювань було знайдено понад ніж 60% анкет. При цьому решта дорослих відмітила, що вони просто нічого про це не знають, або ж залишили чистим поле у бланках для відповідей. Отже, більша половина батьків зафіксували позитивне ставлення їх сина чи доньки до подібних занять.

У п'ятому запитанні старші члени сімей висловлювали свої погляди щодо необхідності стимулювання вдома дітей до занять конструюванням. Відмітимо, що думки батьків розділилися суттєво: 45% вважають, що так, потрібно; 35% опитаних – не варто, а решта, 20% взагалі нічого не думають і не знають. Подібним чином розподілилося й усвідомлення респондентів своїх зусиль у стимулюванні занять сина чи доньки вдома. Зокрема, 40% опитаних вважають, що їх заняття вдома ліпленням, аплікацією, складанням з паперу різних конструкцій для дітей достатньо, інші – хоча й намагаються заохотити дітей до подібного роду занять визнали, що дитині вони не до вподоби (так вважають біля 35% респондентів). Четверта частина вибірки відповіли просто – не знаю. Отже в цілому понад 60% досліджуваних сумнівають у правильності власних

дій і необхідності зусиль щодо розвитку у дітей навичок конструювання. У наступному пункті дорослі відмітили, що вони разом з дітьми малюють, ліплять, інколи щось будують, складають з паперу, а взагалі конструктором з дітьми не граються. Відмітимо, що на це вказали лише біля 40% респондентів. Отже, заняттями з конструювання вдома більшість опитаних не займаються, або ж якщо і опікуються то зовсім мало.

Запитання 8-10 спрямовані на уточнення дій дорослих вдома та виявляють чи розуміють старші члени сімей суть дитячого конструювання, чи самі беруть у ньому участь чи помічали самостійні заняття дітей даним видом діяльності. зокрема невелика частина дорослих вказали, що вони намагаються разом з сином чи донькою скласти пазли, чи то конструктор, але здебільшого малюють, або ж ліплять. При чому такі відповіді надали біля половини респондентів, ще 30% вибірки дорослих вказали, що вони читають дітям художню літературу, а 20% не надали будь-якої відповіді.

Також варто відмітити, що у 80% анкет виявилось, що батьки намагаються разом з дітьми дивитися рекламні ролики пов'язані з Лего, фантазують на будь-які теми та часто складають з кубиків різні зображення. При цьому, аналізуючи батьківські відповіді на 10 запитання, зафіксували, що переважна більшість з них розглядає конструювання як шлях розвитку мислення, або ж формування окремих рис особистості (75%). Натомість 25% респондентів своїх думок не написали у бланках анкети. Отже, всім батькам складно осягнути суть конструктивних дій сина чи доньки, однак його значення переважна більшість добре розуміє й пов'язує з розумовою сферою, залишаючи осторонь художню. На нашу думку, це також не дуже добре.

У 11 запитанні досліджувані відмітили, що вони помітили у дітей бажання самостійно щось, скласти, сконструювати, проте лише 60%. Натомість інші дорослі такого прагнення взагалі не помітили. Також розподілилися думки батьків з приводу ставлення їх сина чи доньки до занять конструюванням. Половина вважає, що ставлення в цілому позитивне, натомість інші такого у своїх дітей не помітили. У даному запитанні думки 50/50, що має місце також і

в 12 пункті: 50% опитаних просто зазначає, що конструктивні вміння є важливими у плані зростання особистості, натомість інші 50% - вказують на окремі аспекти – спілкування, розумові риси, інтереси.

У останньому пункті анкети дорослі виявили своє ставлення до взаємодії з педагогічними працівниками з приводу питань конструктивної діяльності. Їх відповіді розділили на три рівні групи: перша – батьки постійно контактують з вихователями щодо вдосконалення у сина чи доньки конструктивних умінь; друга – дорослі це роблять епізодично, як вони висловилися за потребою; третя – взагалі не пам'ятають чи була з цього приводу конструктивна розмова. Отже питання взаємодії у цьому контексті стоїть надто гостро.

Отже, переважна більшість батьків слабо уявляють собі сутність конструктивних дій сина чи доньки й недостатньо звертають уваги у плані їх розвитку. Здебільшого до художньої діяльності вони відносять малювання і читання художньої літератури. Невелика частина з них розглядає даний вид діяльності як шлях розвитку мислення чи окремих розумових рис, не бачить її у плані художнього розвитку, не розуміє її двоїсту природу (художня та продуктивна), а тому лише інколи щось створюють з дітьми, а натомість дивляться реклами з Лего по телебаченню, належною мірою не стимулюють дітей до самостійних занять конструюванням і самі рідко беруть у ній участь. Не достатньо у цьому плані побудована взаємодія з педагогічними працівниками дитячих дошкільних установ.

Таким чином, вихователі більшою мірою, у порівнянні з батьками обізнані з сутністю дитячого конструювання, використовують більш адекватні шляхи впливу на дану активність. Проте також повною мірою не усвідомлюють його художній пласт, що передбачає поєднання з іншими формами художньої активності старших дошкільників. Так же як і батьки, вони більшою мірою роблять акцент на конструюванні як засобу розумового розвитку. Значно низькою виявилось співробітництво ЗДО і сім'ї у плані розвитку конструювання.

Висновки до розділу 2

Проведення констатувального експерименту передбачало постановку мети та відповідних завдань для виявлення на емпіричному рівні особливостей розвиненості у дітей 5-6 років компетенції у сфері художньо-продуктивного конструювання. Було уточнено критерії і показники явища, яке досліджувалося та уточнено, що його суть складають пізнавальний, ціннісно-мотиваційний і поведінковий компоненти.

Комплексна методика вивчення компетентності художньо-продуктивного конструювання дітей 5-6 років містила дві бесіди з дітьми у яких виявлялися знання й ставлення до означеної діяльності, спостереження за художнім конструюванням у різних обставинах, анкети про особливості виховних впливів на досліджуване явище у системах суспільного й сімейного виховання.

Проведення емпіричного дослідження надали підстави для виділення особливостей розвитку художніх конструктивних уявлень та вмінь дітей, внаслідок розподілення 5-6-річних досліджуваних на групи, відповідно до міри розвиненості у них означених здатностей. Так, зафіксували три групи дітей, які мали відмінності у виконання відповідних розумових і практичних дій та у готових виробках. Зокрема високим рівнем характеризувалися 18% дошкільнят, середнім – 44% та низьким – 38%. Результати констатувального експерименту обумовили розпочинати формувальний етап роботи.

Вихователі більшою мірою, у порівнянні з батьками обізнані з сутністю дитячого конструювання, використовують більш адекватні шляхи впливу на дану активність. Проте також повною мірою не усвідомлюють його художній пласт, що передбачає поєднання з іншими формами художньої активності старших дошкільників. Так же як і батьки, вони більшою мірою роблять акцент на конструюванні як засобу розумового розвитку. Значно низькою виявилось співробітництво ЗДО і сім'ї у плані розвитку конструювання. Виявлені особливості не сприяють у повній мірі розвитку художнього конструювання дітей 5-6 років

РОЗДІЛ 3.

ФОРМУВАННЯ У 5-6- РІЧНИХ ДІТЕЙ КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЕКСПЕРИМЕНТУ

3.1. Формувальний етап вдосконалення у п'яти-шестирічних дітей конструктивної діяльності

Проведена на попередніх етапах робота з вивчення конструктивних дій п'яти-шестирічних дошкільників зумовила проведення формувального етапу у нашому дослідженні. Зокрема у теоретичній частині дослідження виявлено, що конструювання тлумачиться як дитяча діяльність, що містить декілька пластів: продуктивний, конструкторський (будівельний) художній. Саме ця особливість, тристоронній характер і підкреслює складність її розвитку у дітей 5-6 років.

На констатувальному етапі методика, яка була розроблена згідно з метою дослідження і складалася з діагностичних методів, які були розподілені за двома блоками, оскільки передбачала не лише з'ясування рівнів розвиненості у п'яти-шестирічних дітей конструктивних дій, але й одночасно спрямовувалася на вивчення впливів колективу ЗДО та виховання у сім'ї на досліджуване явище. До її складу увійшли наступні методи: дві бесіди з дітьми, у яких виявлялися знання й про означену діяльність і ставлення до конструювання, спостереження за художніми конструктивними діями за різних обставинах, анкети про особливості педагогічних впливів зі сторони батьків і вихователів ЗДО.

Було зафіксовано, що високою мірою розвиненості конструктивних дій характеризувалися 18%, середньою – 44% та низькою – 38% п'яти-шестирічних дітей. Водночас відмічено, що значна частина батьків слабо уявляють собі сутність конструктивних дій сина чи доньки й недостатньо звертають уваги у плані їх розвитку. Вони розглядають даний вид діяльності як шлях розвитку

мислення чи окремих розумових рис, не бачить її у плані художнього розвитку, не розуміє її суть, а тому лише інколи щось конструюють з дітьми. Хоча вихователі і краще обізнані з особливістю конструювання, проте також повною мірою не усвідомлюють його художній пласт і не надають належної уваги діяльності художньої активності старших дошкільників. Ці ознаки вказують на недостатній вплив існуючих виховних впливів на конструювання у 5-6-річному віці.

Формувальний етап педагогічного експерименту потребує орієнтування на відповідну логіку у проведенні подальших експериментальних кроків, зокрема постановку його мети та завдань. Відповідно до основної цілі дослідження, *мета формувальної частини* полягає у обґрунтуванні педагогічних умов, відборі практичних методів для оптимізації конструювання п'яти-шестирічних дітей і їх емпіричному підтвердженні. Згідно з таким спрямуванням експериментальної роботи формулювання завдань було наступним:

- ✚ пошук висхідних положень формувального етапу дослідження;
- ✚ виділення й обґрунтування педагогічних умов під реалізацію системи роботи з вдосконалення конструктивних дій дітей 5-6 років;
- ✚ добір, модифікація методів і розробка на їх основі програми оптимізації конструювання у п'яти-шестирічних учасників експерименту;
- ✚ створення вибірки досліджуваних і практична реалізація розробленої системи роботи з вдосконалення конструктивних дій у вихованців 5-6 років в умовах експериментального ЗДО.

Розглянемо більш детально означені проміжні цілі етапу формування. Так, у науці термін висхідні положення дослідники пов'язують з поняттям парадигми чи підходу, тобто загальновизнаних стандартів, які вимагають їх дотримання у плані проведення експерименту на даному етапі розвитку наукового знання. Нам імпонувала думка І. Рогальської з цього приводу. На думку фахівця, взяття до уваги основних принципів, дозволяє досліднику: встановити сутність і процесуальність досліджуваного явища; уточнити чинники, що сприяють його становленню; встановити зовнішні і внутрішні

умови його вдосконалення; визначити положення учасників освітнього процесу та їх позиції щодо розвитку феномену [68, с. 19]. Як бачимо, варто уточнити, які саме теоретичні положення сприятимуть більш досконалому проведенню формувального етапу.

Для нашого дослідження більш доцільними виявилися принципи *компетентісного, системного, особистісно орієнтованого, генетичного і синергетичного підходів*. Так, компетентісний підхід передбачає орієнтування на становлення у п'яти-шестирічного малюка досвідченості у плані використання набутого досвіду за різних життєвих обставин. У нашому дослідженні – це застосування вмінь і навичок під час здійснення художньо-продуктивної та конструктивної діяльності. Дотримання положень означеного підходу дозволяє більш цілісно зрозуміти напрями вдосконалення конструктивних дій малюка 5-6 років, завдання на конкретному віковому етапі, а також поетапність формування необхідних знань, вмінь і властивостей у зростаючої особистості.

Зокрема В. Козлова, С. Куликова наголошують на творчому характері й інтелектуальній спрямованості означених конструктивних вмінь і дій дітей, які самостійно не виникають, а в їх основі лежать здібності до комбінування й моделювання конструкції [29, с.316]. Натомість Р. Павелків вказує на здатність п'яти-шестирічних дітей приймати рішення, оцінювати якість виконаної роботи та продукту, а також, як наслідок, відмічає художнє бачення світу й естетичне ставлення до його речей і явищ [45, с. 101]. Б. Волинкін підкреслював, що вказана активність малюків більшою мірою сприяє збагаченню важливих їх уявлень у мистецькій сфері, а також дозволяє побачити навколишній світ через образи, які позначають як художні [11, с. 84]. художніми

Так, Л. Парамонова пов'язує досвідченість дітей 5-6 років у конструюванні з такими вміннями, як: вести пошукову діяльність, здібності до узагальнення уявлень про створювані об'єкти; використання моделюючих і комбінаторних дій під час створення образу та його втілення; використання

типових способів конструювання за різних обставин; зацікавленість конструктивними діями та створеним продуктом [44, с. 36].

Положення системного підходу дозволили розглядати конструктивні дії 5-6-річних малюків як такі, що поєднують у собі художній, моделюючий і продуктивний характер та втілюються у конкретному виробі, значущому для дитини-дошкільника. Одночасно з цим, виховні впливи у межах означеного підходу розглядалися як такі, що чинять різноплановий тиск на всіх учасників освітнього процесу: п'яти-шестирічних дітей, педагогів і батьків.

У цьому випадку системність впливів проявляються через спеціально створений осередок, який поєднує зусилля дорослих і використовуваних ними педагогічних засобів, умов, які мають оптимізувати взаємодію дітей з його наповненням, вихователем чи батьком, тим самим сприяючи особистісному зростанню всіх учасників освітнього процесу. Отже, призначення осередку – забезпечення дитячої активності, підтримка їх зацікавленості у плані досліджень і взаємодії зі всіма іншими учасниками, зокрема з дітьми та дорослими [Б, с. 70].

Застосування особистісно орієнтованого підходу дозволило зосередитися на потребах і інтересах дитини, їх зацікавленості конструктивними діями та необхідними матеріалами, експериментуванням у плані пізнання навколишнього світу та втілення його у відповідних образах уяви (моделювання) та виробках, у яких відображено естетичне ставлення. Зі сторони дорослих означений підхід вимагає особистісного спілкування, розуміння намірів дитини, врахування можливостей її конструктивних дій, підтримку у художній активності, позитивне налаштування на отримання бажаного результату.

В результаті впливів дорослого у контексті особистісного підходу, п'яти-шестирічні діти мають усвідомлювати значення конструктивних дій для себе та мати бажання їх демонструвати за різних життєвих обставин. Зокрема Т. Поніманська у контексті означених положень наголошує на тому, що батьки і педагоги мають бути не лише взірцем для наслідувань дитини, з точки зору їх

цінностей, ставлень до предметів і світу, але й розуміти при цьому справжню, суто дитячу цінність, яка матиме для дітей найвищий виховний ефект, оскільки саме вона вказує на емоційні переживання та неоціненний досвід дошкільників [53, с. 12-13]. Отже, у межах цього підходу визнається дієвість виховних впливів, які дитина сприймає як особистісно значимими.

Положення генетичного підходу дозволяють розглядати досліджуване явище як таке, що постійно розвивається і вдосконалюється. У освітньому значенні це передбачає, що варто враховувати принцип розвитку, відповідно до якого потрібно вбачати той мінімум вмінь, з якого розпочинати, на який бути зорієнтованим, а також розуміти можливу динаміку конструктивних вмінь п'яти-шестирічних дошкільнят у перспективі. Доречним у цьому відношенні стало уявлення Л. Виготського про актуальні можливості дітей та зону їх найближчих, потенційних можливостей. Іншими словами, варто орієнтуватися на такі цілі у навчанні, які враховують здібності дітей до самостійного втілення набутих знань у виробках, моделях конструкціях.

З огляду на це, навчання конструюванню має бути зорієнтованим на перспективи найближчого розвитку. Так, на думку С. Максименка, генетичний підхід дозволяє спроектувати розвиток здібностей, створити й обґрунтувати необхідну систему знань і уявлень, сукупність узгоджених між собою методів і прийомів, які дозволятимуть досліднику керувати психічним розвитком зростаючої особистості у певних умовах [70, с. 293].

Положення синергетичного підходу стосуються мистецтва. Цей підхід є достатньо вживаним у плані використання його висхідних уявлень про мистецтво у дослідженнях на даному етапі розвитку наукового знання. Згідно положень означеного підходу конструктивна діяльність дітей 5-6 років, як досліджуване явище, тлумачиться через поєднання його різних видів і форм.

Це означає, що на занятті з конструювання можна поєднувати комплекс мистецтв, зокрема аплікацію, конструювання з природного матеріалу, ліплення, елементи малювання (розфарбовування виробів). Таке поєднання сприяє втіленню цілісного образу, який бере початок з асоціативних зв'язків різних

художніх матеріалів і технік, що дозволяє отримувати більш вишуканий, нестандартний творчий продукт, виріб.

Одним із перших дане положення щодо конструктивної діяльності дітей 5-6 років відстоював Г. Пантелеєв. У своїх дослідженнях він наголошував, що поєднання різних за змістом форм мистецтва сприяє формуванню естетичного ставлення дошкільників до навколишньої дійсності і достатньо у великій мірі проявляється у оформленні інтер'єру або ж у дизайнерській діяльності [П, с. 55]. При цьому автор стверджував, що існує достатньо напрямів такої активності, зокрема прикрашання побутових речей і виробів декоративно-прикладного спрямування, ігрових куточків, місць для занять художньою діяльністю, виготовлення декорацій для свят, розваг у дитсадках, атрибутів для театралізованих дійств, створення дитячих художніх виставок тощо.

Отже, означені положення *компетентісного, системного, особистісно орієнтованого, генетичного і синергетичного підходів* дозволили розглядати досліджуване явище як елемент дитячого досвіду, що має системний характер і ґрунтується на дитячій зацікавленості, прагненні до активності, розвивається від нижчого до вищого рівня на основі привнесених асоціативних зв'язків у насиченому середовищі.

На основі поєднання наукових підходів у нашому дослідженні виділено й обґрунтовано *педагогічні умови формування конструктивних знань і вмінь п'яти-шестирічних дітей*, що складають окрему компетенцію у художньо-мистецькій досвідченості. До них віднесено:

- ✚ усвідомлення власних можливостей та їх збагачення у конструктивній діяльності дітьми 5-6 років;**
- ✚ набуття, тренування й удосконалення конструктивних уявлень, вмінь і навичок п'яти-шестирічними дітьми;**
- ✚ організація плідної взаємодії у розвитку дитячих конструктивних умінь вихователів і батьків дітей 5-6 років.**

Так, перша з означених умов передбачала збагачення досвіду малюків у створенні виробів конструювання за рахунок опанування дітьми 5-6 років

новими прийомами планування задумів і створення конструкцій технологічного й художнього змісту та спрямування. Наступна виділена умова передбачала постійне закріплення навичок і формування необхідних конструктивних можливостей у дошкільників.

Остання з названих умов дозволяла залучити до освітнього процесу не лише педагогічних працівників ЗДО, а й батьків вихованців, що сприяло поєднанню виховних зусиль і поліпшенню власних знань у сфері конструювання та кращому усвідомленню завдань і методів розвитку конструктивних дій п'яти-шестирічних дошкільників. Крім того це положення зумовило також створення позитивної атмосфери та налагодити взаємодію між учасниками формульованого етапу дослідження.

Таким чином, формувальний етап експерименту передбачав дотримання певної послідовності у здійсненні його операційних моментів: формулювання цілей і завдань у оптимізації розвитку художньої конструктивно-продуктивної компетенції дітей 5-6 років, визначення базових наукових підходів, педагогічних умов для створення ефективної системи роботи з означеного напрямку. Базис формульованого експерименту склали положення компетентісного, системного, особистісно орієнтованого, генетичного і синергетичного підходів, а основними педагогічними умовами його реалізації змісту стали наступні тези: усвідомлення власних можливостей та їх збагачення у конструктивній діяльності дітьми 5-6 років; набуття, тренування й удосконалення конструктивних уявлень, вмінь і навичок п'яти-шестирічними дітьми; організація плідної взаємодії у розвитку дитячих конструктивних умінь вихователів і батьків дітей 5-6 років.

3.2. Програма оптимізації конструктивної досвідченості старших дошкільників

На констатувальному етапі дослідження з дітьми визначених нами ЕГ та КГ було проведено низку діагностичних процедур, які дозволили визначити

рівні розвиненості художньо-конструктивної компетенції п'яти-шестирічних дітей згідно з виділеними критеріями щодо їх визначення. Крізь призму комплексної оцінки визначено та надано характеристику високого, середнього та низького рівнів художньо-конструктивної компетенції стосовно дітей 5-6 років.

Мета формувальної частини педагогічного експерименту передбачала експериментальну перевірку визначених педагогічних умов оптимізації динаміки розвитку художньо-конструктивної компетенції п'яти-шестирічних дошкільників і методів практичного впливу.

Формувальний експеримент відбувався у період з 15.06. 2021 р. по 30.11. 2021 р. (тривалість шість місяців). Контрольний зріз міри розвиненості художньо-конструктивної компетенції дітей 5-6 років проводили по завершенні усіх трьох етапів експерименту. Дані для аналізу підсумкового зрізу одержали в кінці листопада цього ж року. Упродовж періоду проведення формувальної частини діти ЕГ активно включилися у роботу за запропонованою тематикою програми. Діти КГ були включені в освітній процес, що не зазнав змін, у зв'язку із запровадженням нашої системи роботи.

Система роботи в межах формувального етапу експериментального 9+дослідження здійснювалась у трьох напрямках: ***робота з п'яти-шестирічними дітьми, робота з педагогами ЗДО, взаємодія з вихователями та батьками.***

Робота з п'яти-шестирічними дітьми. У межах означеного напрямку експериментальна діяльність спрямовувалася на створення оптимальних умов організації освітнього процесу у ЗДО із метою розвитку у дітей 5-6 років художньо-конструктивної компетенції. Зміст роботи з дітьми старшого дошкільного віку передбачав: слухання й обговорення літературних текстів; переглядання мультфільмів; проведення тематичних бесід; використання конструктивних вправ; використання спеціальних занять; розвивальних занять для розвитку творчої уяви дітей.

Робота з педагогами включала проведення лекції з особливостей дитячого конструювання та консультації з приводу завдань і змісту розвитку художньо-конструктивної компетенції п'яти-шестирічних дітей.

Робота з батьками передбачала проведення консультацій з приводу змісту, видів і форм конструктивної діяльності, особливостей взаємодії з дітьми у ході конструювання, спільний виховний захід (створення експозиції з природних матеріалів), а також разом з вихователями складання пам'яток для розвитку у дітей 5-6 років конструктивних вмінь зокрема і художньо-конструктивної компетенції в цілому.

Взагалі ці напрями та методи, задіяні на цьому етапі, підпорядковувалися уявленням про художньо-конструктивну компетенцію як певний дитячий досвід системного характеру, який в основі має дитячу зацікавленість і прагнення до конструктивної активності, характеризується динамікою розвитку на основі асоціативних мистецьких зв'язків і педагогічним умовам. У таблиці 3.1. подано структурну схему задіяних методів і форм взаємодії у відповідності з чинними педагогічними умовами оптимізації у дітей 5-6 років художньо-конструктивної досвідченості у формувальному експерименті.

Таблиця 3.1.

Відповідність педагогічних засобів на формувальному етапі чинним педагогічним умовам

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ	МЕТОДИ І ФОРМИ РОБОТИ
<i>усвідомлення власних можливостей та їх збагачення у конструктивній діяльності дітьми 5-6 років</i>	<ul style="list-style-type: none"> обговорення літературних текстів; переглядання мультфільмів; проведення тематичних бесід; заняття <i>Конструювання синички</i>
<i>набуття, тренування й удосконалення конструктивних уявлень, вмінь і навичок п'яти-шестирічними дітьми</i>	<ul style="list-style-type: none"> використання конструктивних вправ; використання спеціальних занять; розвивальні вправи для творчої уяви;
<i>організація плідної взаємодії у розвитку дитячих конструктивних умінь вихователів і батьків дітей 5-6 років</i>	<ul style="list-style-type: none"> лекція <i>Особливості дитячого конструювання</i>; консультація <i>Про зміст і завдання конструктивної</i>

	<p>діяльності;</p> <ul style="list-style-type: none"> консультування <i>Види і прийоми конструювання;</i> проведення <i>майстер-класів</i> створення колективної роботи з природнього матеріалу <i>Лісові мешканці;</i>
--	--

Розглянемо задіяні на формувальному етапі засоби детальніше. Так, відповідно до змісту першої з переліку чинних педагогічних умов - *усвідомлення власних можливостей та їх збагачення у конструктивній діяльності дітьми 5-6 років* – задіяно наступні способи взаємодії: слухання й обговорення літературних текстів; переглядання мультфільмів; проведення тематичних бесід; проведення заняття з конструювання *Сова*.

Слухання й обговорення літературних текстів передбачало віднесеність їх змісту до конструктивної тематики. Прочитано й проаналізовано з дітьми такі твори: *Солом'яний бичок* (нар. казка), *Теремок* (рос. казка), *Як звірі хату будували* (укр. казка), *Троє поросят* (англ. фольклор), *Кицькин дім* (С. Маршак). У ході обговорення зверталася увага на спільні дії героїв, їх особистісні риси, ставлення їх до роботи, а також на результат їх конструктивної діяльності. Дітям пропонували висловитися щодо цілей, які ставили перед собою герої оповідань, рис, яких вони проявляли, колективні дії (як домовлялися). Також заохочували до висловлювань щодо ставлення до конструктивної діяльності. Всього було проведено обговорення за 5-ма творами.

Переглядання мультфільмів: Чудо-млин, Ну, постривай (на будівництві), Чеполіно, Троє поросят, Фіксики (Серія Годівничка), Лунтик і його друзі (Серія 303 Замок з піску). Разом з експериментатором аналізували мотиви персонажів, їх прагнення до спільних дій, акцентувалася увага на конструктивних діях і вміннях, матеріалах, які використовуються у такій діяльності (дерево, папір, камінь, глина, пісок тощо). Діти формулювали судження щодо ознак, які були властиві конструкціям: міцність, краса, значення. Окремо пропонували

створити щось власноруч, здебільшого учасники погоджувалися. Було всього шість сеансів мультиплікаційних фільмів у експерименті.

Проведення тематичних бесід: *У майстерні скульптора, У майстерні архітектора, Будуємо фортецю з піску, Як працювати з гіпсом, Працюємо з солоним тістом*. Означені бесіди створені спеціально до цієї програми. Їх мета полягала у ознайомленні дітей з працею людей, пов'язаною з конструюванням: скульптор, маляр (художник), архітектор. У ході таких зустрічей зверталася увага на матеріали з яких можна щось вигадати, їх властивості. Особливо наголошували на кінцевому етапі роботи – оздоблення, прикрашання. Просили дітей висловитися: як зрозуміти, який продукт вважати красивим; що для цього варто зробити. Завершувалися такі зустрічі (всього п'ять) конструктивною діяльністю: аплікацією, ліпленням, складанням конструкторів.

Проведення занять з конструювання на тему: Синичка. Таких занять було проведено чотири. Тема заняття залишалася незмінною, а змінювався матеріал для конструктивної діяльності: папір, пластилін, жмаканий папір (пап'є-маше), техніка оригамі. Такі заняття розпочиналися з визначення способів виконання та послідовності дій. Останній етап – оздоблення. Після чого діти висловлювалися з приводу отриманого результату та нових способів створення пташки.

Відповідно до змісту другої у переліку чинних педагогічних умов – *набуття, тренування й удосконалення конструктивних уявлень, вмінь і навичок п'яти-шестирічними дітьми* – реалізовано такі шляхи взаємодії: використання конструктивних вправ; використання спеціальних занять; розвивальні вправи для творчої уяви. Означені засоби було використано з метою тренування та закріплення набутих навичок на попередньому етапі.

Використання конструктивних вправ передбачало тренування дітей у навичках, які використовуються найбільш часто у конструюванні. Нами було акцентовано увагу на можливостях прикрашання виробів у аплікації та використано вправи: прикрашання равлика, гелікоптера, квітів у горщику. Тут

пов'язувалися дії з кольором, формою та розміром. Потрібно швидко розмістити елементи на заготовках аплікації.

Вправи на конструктивний/пластичний спосіб ліплення. Вправляння у способах створення частин зображення з пластиліну: підготовка матеріалу й створення різних простих зображень (як правило частин): кулі, прямокутника, рамки, кола тощо.

Заливання гіпсових формочок. Особлива увага у таких вправах зверталася на розведення гіпсової суміші та заповнення нею спеціальної форми. Після того, як загусав виріб його діставали й розмальовували пензлем.

Заняття Сова. Його мета полягала у використанні природних матеріалів (шишка) для створення різних образів. Першим з них була сова. Наголошувалося на особливостях роботи з таким матеріалом та можливості його використовувати для створення різних художніх образів.

Другим за чергою було проведено заняття під назвою *Дерева*. Мета полягала у закріпленні вмінь працювати у техніці оригамі. Зміст занять містить додаток_Г.

Наступним засобом були вправи на розвиток творчої уяви. Основна мета подібних управлень – це бачення цілісного образу. З цією метою було використано пазли на вісім частин (два набори з предметною картинкою та ще два з сюжетним зображенням). Наголошувалося на особливостях підбору зображень та їх складання за формою самих пазлів та постійне тримання у полі зору цілісного образу. Було проведено по 2 таких сеансів на кожний набір.

Вправи з конструктору Лего. Дітям пропонувалося розрізняти деталі цього конструктору за кольором, формою, кількістю кріплень. Потім просили скласти вежу, з'єднавши між собою однакові деталі. Мета подібних вправ – це знати деталі, розрізняти їх за певними ознаками, вміти їх з'єднувати, вміти працювати з найменшою кількістю частин. Всього проведено по 3-4 сеанси роботи з лего-деталлями.

Відповідно до змісту третьої у переліку чинних педагогічних умов – *організація плідної взаємодії у розвитку дитячих конструктивних умінь*

вихователів і батьків дітей 5-6 років– задіяно такі форми: лекція*Особливості дитячого конструювання*; консультація*Про зміст і завдання конструктивної діяльності*; майстер-класи з конструювання (квілінг, біопластика), консультавання*Види і прийоми конструювання*; створення колективної роботи з природнього матеріалу*Лісові мешканці*.

Проаналізуємо дані засоби. Так, для вихователів було розроблено лекційне заняття *Особливості дитячого конструювання*, мета якого полягала у систематизації знань про конструювання, його види у ЗДО та основні завдання, сталять для його розвитку у ЗДО.

Друга форма роботи – консультавання педагогічних працівників з даної проблеми. Так, консультація *Про зміст і завдання конструктивної діяльності*, передбачала уточнення завдань і змісту конструювання, а також вихователів познайомили з нетрадиційними техніками, які можна використовувати у ліпленні та пропонувати їх дітям на заняттях з конструювання.

Також окремими формами роботи стало *проведення майстер-класів з квілінгу та використання біопластичних матеріалів у ЗДО*. (див Додатки).

Робота з батьками передбачала спершу *проведення консультації*, яка б дозволила їм глибше зрозуміти конструювання і його значення для дитячого розвитку, уявити для себе матеріали, які можна використовувати для таких занять, а також познайомитися з прийомами навчання конструювання, які використовуються у ЗДО (*Види та прийоми конструювання*).

Виготовлення спільних експозицій з дітьми з природних матеріалів. Результати цієї роботи представлено у додатках.

Таким чином, для досягнення оптимізації у розвитку дітей 5-6 років художньо-продуктивної компетенції, було розроблено програму роботи, яка складалася з формувальних впливів щодо дітей 5-6 років, вихователів і батьків означеної категорії дітей. Засоби, за допомогою яких реалізовано вплив, було модернізовано відповідно до мети і завданнями формувального етапу. Засоби були розподілені відповідно зі змістом педагогічних умов, які закладені під реалізацію програми формувального експерименту. Так, було проведено:

обговорення літературних текстів; переглядання мультфільмів; тематичні бесіди; заняття з конструювання Сова; конструктивні вправи; спеціальні заняття; розвивальні вправи для творчої уяви; лекцію, консультацію та майстер-класи з квілінгу та біопластики для вихователів, консультацію, колективну конструктивну діяльність з природнього матеріалу для батьків.

3.3. Аналіз ефективності проведення формувального етапу дослідження

На заключному етапі дослідження нами було проведено контрольний зріз отриманих результатів контрольної та експериментальної груп вибірки, з метою з'ясування ефективності створеної програми (системи роботи) зі взаємодії вихователя та дітей щодо оптимізації розвитку художньо-конструктивної компетенції п'яти-шестирічних дошкільників, що передбачало проведення аналогічних діагностичних процедур констатувальної частини експерименту.

Використання аналогічних діагностичних процедур дозволило нам порівняти кількісні дані та сформулювати певні узагальнення щодо розвиненості художньо-конструктивної компетенції дошкільників 5-6 років.

На контрольному етапі формувального експерименту брало участь 24 п'яти-шестирічних дітей: (11 із них належало до контрольної групи та 13 дошкільників до експериментальної групи у загальній вибірці). На контрольному етапі дослідження було встановлено позитивну динаміку розвитку художньо-конструктивної компетенції у 5-6-річних дошкільників. Внаслідок здійсненої роботи, значно зросла кількість досліджуваних у яких підвищилась досвідченість у плані виконання завдань художнього конструювання.

Розглянемо детальніше отримані результати в цілому по вибірці (ЕГ і КГ) під час контрольного зрізу художньо-конструктивної компетенції дітей 5-6 років за пізнавальним, афективним і поведінковим компонентах. Так, помітно зросла кількість дітей, які: а) задоволені власними знаннями, інформацією, яку їм повідомляють вдома та у садочку з приводу конструювання (35%); б)

старших дошкільників, яких більше задовольняють набуті знання та повідомлення педагогів і батьків, ніж не задовольняють (40%). Одночасно зменшилася кількість досліджуваних, які не задоволені тим, що вони знають, і тим, що їм розповідають або батьки, або ж вихователі (25%).

Помітні зрушення й за афективним компонентом досліджуваного явища. Так, зросла кількість опитаних, які захоплюються конструктивною діяльністю та беруть ініціативу на себе, вигадують, втілюють задуми й лише у крайніх випадках звертаються з порадою, підказкою (70%). Майже на половину зменшилася кількісно друга група дітей, що є менш впевненою у собі й тому намагається всі дії попередньо обговорити зі старшими та виконують їх під наглядом (20%). Третя група дошкільнят, яка повною мірою залежить від активності й допомоги зі сторони наставників чи близьких, виконуючи їх прями вказівки, теж скоротилася до (10%).

Помітні візуально зміни й за поведінковим компонентом досліджуваного явища. Так, зросла категорія старших дошкільнят, яка під час виконання конструктивних дій завжди зосереджені, спочатку розглядають запропонований зразок, вправляюся у нових діях, способах створення, прагнули дотримуватися запропонованого способу й етапів втілення задуму, намагалися діяти самостійно, досягаючи мети емоційно реагували й, отримуючи схвалення, випромінювали задоволення від досягнутого (40%).

Збільшилося число дітей, які під час отримання завдання були уважними, розглядали зразок, пробували виконувати запропоновані нові дії, способи, попередньо підкликавши до себе наставника, обговорювали з ним уявний образ, його деталі та необхідні матеріали, потім намагалися реалізувати все практично, прохаючи вихователя, щоб той постійно контролював їх і підказував, що робити далі (40%).

Одночасно зменшилася до 20% група дітей, уважні під час демонстрації зразка, розглядання його частин, визначенні необхідних матеріалів, прийомів роботи, а потім лише за ініціативи дорослого та його домінування у спільній діяльності досягали відповідного результату та раділи готовому продукту.

Таблиця 3.2.

Контрольний зріз міри розвиненості художньо-конструктивної компетенції дітей 5-6 років експериментальної та контрольної груп

Рівень художньо-конструктивної компетенції дітей 5-6 років	Кількісний склад (у відсотках)					
	Експериментальна група			Контрольна група		
	Констатувальний етап	Контрольний етап	Динаміка змін	Констатувальний етап	Контрольний етап	Динаміка змін
Високий	18	46	+28	18	22	+4
Середній	44	48	+4	48	53	+5
Низький	38	8	-32	34	25	-9

Розглянемо тепер зміни, які існують у рівнях сформованості художньо-конструктивної компетенції п'яти-шестирічних дітей після формувального етапу, що представлені у таблиці 3.2. Як бачимо, представлені показники на констатувальному й контрольному етапах мають відмінності. Проведений якісний аналіз дозволив формулювати наступні висновки:

- діти 5-6 років ЕГ мають вищі за однолітків КГ показники розвиненості художньо-конструктивної компетенції;
- значно знизилася кількість дошкільників експериментальної групи, для яких властива низька міра проявів ознак художньо-конструктивної компетенції внаслідок проведення педагогічного експерименту: з 38% до 8% (позитивна динаміка становить 32%);
- значно збільшився показник кількості дошкільнят 5-6 років, учасників ЕГ, яким властиві показники високої міри розвиненості художньо-конструктивної компетенції: з 18% до 46% (позитивна динаміка становить 28%);

- старшим дошкільникам КГ властиві значно менші показники у плані виявлення художньо-конструктивної компетенції: кількість учасників з високим і середнім рівнями збільшилися на 4% і 5% відповідно, а з низьким – зменшилася на 9%.

У цьому сенсі зафіксовано ефективність використаних у педагогічному експерименті чинних умов, засобів взаємодії між учасниками оптимізації процесу розвитку у дітей 5-6 років художньо-конструктивної компетенції, зокрема зростання художньо-конструктивної компетенції 5-6-річних дітей. Відтак, на контрольному зрізі з'ясували, що збагатилася досвідченість серед дітей ЕГ у плані художнього конструювання, естетичних ставлень, вмінь колективно взаємодіяти у конструктивній діяльності. Діти 5-6 років стали більше захоплюватися втіленням художніх образів, висловлювати естетичні судження щодо виготовлених речей, цінували спілкування з батьками і вихователями за змістом художнього конструювання.

Як бачимо, п'яти-шестирічні діти експериментальної групи покращили свої показники у художньому конструюванні, чого не можна сказати про показники контрольної групи, оскільки вони мають лише незначні покращення.

Відтак, можемо зробити висновок, що в учасників ЕГ спостерігаються суттєві зрушення у розвитку художньо-конструктивної компетенції за рахунок проведеної системи виховних впливів.

Також на контрольному етапі експерименту було проведено повторноанкетування педагогічних працівників, які брали участь у експериментальній роботі. Під час методичних заходів, передбачених експериментальною програмою, педагоги виявили стійку позицію щодо необхідності збагачення досвіду конструювання дітей 5-6 років. У ході повторного опитування 90 % педагогів засвідчили, що за час експериментальної роботи вони набули низку якісно нових теоретичних знань й практичних умінь та навичок в означеному напрямі. Обробка й аналіз одержаних даних повторного анкетування педагогів засвідчили відсоткове збільшення позитивних відповідей вихователів на запитання про важливість

пошуку шляхів оптимізації процесу розвитку художньо-конструктивної компетенції п'яти-шестирічних дошкільників.

Порівняння результатів анкетування на констатувальному етапі та анкетування на контрольному засвідчило значне підвищення рівня обізнаності педагогів з проблемою навчання дітей 5-6 років конструюванню. На початку ми помітили, що вихователі не відчували особливих труднощів при наданні відповідей на запитання. одночасно з цим, педагогічні працівники ЗДО усвідомили, що доцільно розглядати конструктивну діяльність у всій сукупності художніх форм дитячої активності, вважають її продуктивною й пов'язують із задумами творчого характеру, створенням різноманітних виробів і конструкцій.

На контрольному етапі експерименту було проведено повторне анкетування батьків дітей, які брали участь у експериментальній роботі. Під час методичних заходів, передбачених експериментальною програмою, батьки виявили стійку позицію необхідності збагачення компетенції дітей у галузі художнього конструювання. У ході повторного опитування, 100 % дорослих представників сімей засвідчили, що у ході експериментальної роботи вони вдосконалили власний багаж знань щодо розвитку художньо-конструктивної компетенції сина чи доньки шляхом конструювання.

Обробка з послідуочим аналізом одержаних результатів повторного анкетування дорослих членів сімей вказали на стовідсоткове збільшення позитивних відповідей на запитання щодо значення конструювання для особистісного зростання власного сина чи доньки.

Після формувальних впливів батьки усвідомили суть художньої діяльності й окрім малювання і читання художньої літератури вони відносять туди і ліплення, і аплікацію й власне роботу з різними конструкторами. Всі дорослі уяснили, що конструктивна діяльність сприяє розвитку мислення, окремих розумових рис, а також - художньому розвитку особистості, розуміючи її двоїсту природу (художня та продуктивна). Відтак всі батьки ЕГ відмітили, що вони значно частіше стали створювати з дітьми конструкції з

різних матеріалів, стали стимулювати своїх дітей до самостійних занять конструюванням і залюбки беруть у ній участь.

Отже, результати формувального етапу засвідчили загальне підвищення ступеня підготовки педагогів та батьків до розвитку у п'яти-шестирічних дітей художньо-конструктивної компетенції.

Таким чином, на контрольному етапі експерименту зафіксували значущі зміни у показниках, які вказують на оптимізацію розвиненості художньо-конструктивного досвіду дітей ЕГ. Відповідно, ефективність формування художньо-конструктивної компетенції п'яти-шестирічних дошкільників було можливим за рахунок дотримання таких умов: усвідомлення власних можливостей та їх збагачення у конструктивній діяльності дітьми 5-6 років; набуття, тренування й удосконалення конструктивних уявлень, вмінь і навичок п'яти-шестирічними дітьми; організація плідної взаємодії у розвитку дитячих конструктивних умінь вихователів і батьків дітей 5-6 років.

Висновки до розділу 3

Концептуальними основами формувального етапу стали положення компетентісного, системного, особистісно орієнтованого, генетичного і синергетичного підходів, а основними педагогічними умовами його реалізації змісту стали наступні: усвідомлення власних можливостей та їх збагачення у конструктивній діяльності дітьми 5-6 років; набуття, тренування й удосконалення конструктивних уявлень, вмінь і навичок п'яти-шестирічними дітьми; організація плідної взаємодії у розвитку дитячих конструктивних умінь вихователів і батьків дітей 5-6 років.

З метою досягнення оптимізації у розвитку дітей 5-6 років художньо-продуктивної компетенції, було розроблено програму роботи, яка складалася з формувальних впливів щодо дітей 5-6 років, вихователів і батьків означеної категорії дітей. Засоби, за допомогою яких реалізовано вплив, було модернізовано відповідно до мети і завданнями формувального етапу.

Засоби були розподілені відповідно до змісту педагогічних умов, які закладені під реалізацію програми формувального експерименту. Так, було проведено: обговорення літературних текстів; переглядання мультфільмів; тематичні бесіди; заняття з конструювання Сова; конструктивні вправи; спеціальні заняття; розвивальні вправи для творчої уяви; лекцію, консультацію та майстер-класи з квілінгу та біопластики для вихователів, консультацію, колективну конструктивну діяльність з природнього матеріалу для батьків.

На контрольному етапі експерименту зафіксували значущі зміни у показниках, які вказують на оптимізацію розвиненості художньо-конструктивного досвіду дітей ЕГ.

Відповідно, ефективність формування художньо-конструктивної компетенції п'яти-шестирічних дошкільників було можливим за рахунок дотримання виділених педагогічних умов.

ВИСНОВКИ

Результати вивчення проблеми художньо-продуктивної (конструювання) діяльності на теоретичному й емпіричному рівнях надали підстави для формулювання загальних висновків дослідження:

За першим завданням, було проаналізовано стан дослідження питання конструктивної діяльності у науці. Було з'ясовано, що конструювання зорієнтоване на пізнання навколишнього світу та надає можливість відображати його через художні образи, споруди, виявляючи таким чином своє ставлення до нього. У науці, зокрема дошкільній галузі вона розглядається з трьох основних позицій: як гра, як мистецтво, як продуктивна діяльність.

Основна ознака конструювання – це використання широкого спектру матеріалів для роботи: паперу, будівельних наборів, тканини, плодів дерев, соломи, пластмаси тощо. Конструктивна діяльність дошкільників – це активність, яка полягає у створенні іграшок, виробів мистецтва з будівельних наборів, паперу, природного матеріалу та їх використання подальшого з метою оздоблення інтер'єру, декоративно прикладному мистецтві, у якості виробів, що є художніми витворами для вистав, свят, дитячих ігор тощо. Об'єднуючою ланкою є її продуктивний і творчий характер, які поєднуються у художньому сприйманні і перетворенні світу.

За другим завданням, виявлено, що конструктивна діяльність дітей дошкільного віку поєднує у собі технологічні та художні прийоми творчого характеру у образотворчості. Вони дозволяють створювати художні образи навколишнього світу шляхом поєднання частин через моделювання, поєднання, склеювання різних частин у єдине ціле. Змістом конструктивної діяльності дошкільників є створення аплікацій, ліпших поробок, конструкцій з паперу, природних матеріалів, а також паперових споруд, які використовують діти для власних ігор, оздоблення приміщень та раніше виготовлених виробів як самостійно так і в суміжній діяльності з дорослим чи однолітками.

Конструктивна діяльність має власну динаміку розвитку й, відповідно, ознаки у молодших і старших дошкільників. Діти 5-6 років у конструюванні

використовують власні задуми, завжди зорієнтовані на досягнення якісного результату, зацікавлені створенням спільних робіт з однолітками, завжди беруть участь в оцінці виробів. Конструктивна діяльність 5-6-річних дітей – це активність творчого характеру, яка спрямована на втілення художньо-естетичних вражень малюків на основі технічних прийомів і добору виразливих засобів для створення ліпших поробок, декоративних аплікацій, споруд конструкцій з паперу, штучного та природного матеріалу, у самостійній або спільній роботі, що має ознаки творчості.

Основними чинниками становлення художнього конструювання є дві групи факторів: гордість за власні досягнення, конструктивне мислення, продуктивна уява з особливими її процесами, а також дитячі творчі ігри. До другої групи належать освітнє середовище та спеціально організований предметно-розвивальний куточок конструктивної діяльності у ЗДО, форми конструювання, спеціально організовані педагогом заняття, особистість педагога – вихователя та педагогічна діяльність.

За третім завданням, було емпірично досліджено рівні сформованості художньо-продуктивної компетенції дітей 5-6 років. Зокрема зафіксовано високий рівень у 18% дошкільнят, середній – у 44% та низький – у 38%. Дитина з високим рівнем уявляє цілісний художній образ; оперує засобами його вираження у конструюванні, знає як їх дібрати; бачить етапи втілення конструктивного задуму та способи дій утворення цілісної конструкції в уяві й практично переживає емоційну захопленість конструюванням, з охотою очікує на схвалення результату дітьми та старшими; з бажанням чекає нових конструктивних завдань; виявляє бажання набувати нових знань; очікує успіху від власних конструктивних умінь; самостійно обдумує та втілює художні образи виробів, макети конструкцій; виявляє зосередженість, наполегливість й ініціативу у ході розв'язання задачі з конструювання; показує вправність конструктивних умінь; готовий до допомоги зі свого боку, та зі сторони дорослих, однолітків; готові вироби є достатньо досконалими і завершеними.

Дитина з середнім рівнем уявляє цілісний художній образ; оперує засобами його вираження у конструюванні, знає як їх дібрати; бачить етапи втілення конструктивного задуму та способи дій утворення цілісної конструкції в уяві й практично переживає емоційну захопленість конструюванням, з охотою очікує на схвалення результату дітьми та старшими; з бажанням чекає нових конструктивних завдань; виявляє бажання набувати нових знань; очікує успіху від власних конструктивних умінь; самостійно обдумує і втілює художні образи виробів, макети конструкцій; виявляє зосередженість, наполегливість й ініціативу у ході розв'язання задачі з конструювання; показує вправність конструктивних умінь; готовий до допомоги зі свого боку, та зі сторони дорослих, однолітків; готові вироби є достатньо досконалими і завершеними.

Дитина з низьким рівнем з допомогою уявляє цілісний художній образ; очікує від старших готових засобів для конструювання, не може без дорослих створити конструкції, не може самостійно реалізувати як уявні, так і практичні дії; інертний до конструювання, бажає досягти результату разом з дорослим; не завжди виявляє інтерес набувати нові знання; не впевнений у власних конструктивних вміннях, слабо вірить в їх успішність; лише за ініціативи дорослого та під його постійним контролем обдумує та втілює художні образи виробів, макети конструкцій; виявляє уважність під час розв'язання конструктивної задачі; низький рівень умінь конструювання; завжди очікує допомоги зі сторони дорослих; готові вироби є завершеними.

За четвертим завданням, обґрунтовано педагогічні умови, перевірено експериментально їх ефективність у освітньому процесі ЗДО. Під педагогічними умовами ми розуміли штучно створене й насичене художньо-естетичними категоріями та цінностями освітнє середовище, призначене для цілеспрямованих педагогічних впливів на художню сферу дошкільника. До них віднесли наступні положення: *усвідомлення власних можливостей та їх збагачення у конструктивній діяльності дітьми 5-6 років; набуття, тренування й удосконалення конструктивних уявлень, вмінь і навичок п'яти-шестирічними дітьми; організація плідної взаємодії у розвитку дитячих*

конструктивних умінь вихователів і батьків дітей 5-6 років.. Принципи компетентісного, системного, особистісно орієнтованого, генетичного і синергетичного підходів становили методологічне підґрунтя, що дозволяло ефективно оновлювати процесуальне та змістове наповнення процесу розвитку художньо-продуктивної діяльності дітей 5-6 років в умовах ЗДО.

Програма з оптимізації процесу розвитку у дітей художньо-продуктивної діяльності містила: обговорення літературних текстів; переглядання мультфільмів; тематичні бесіди; заняття з конструювання Сова; конструктивні вправи; спеціальні заняття; розвивальні вправи для творчої уяви; лекцію, консультацію та майстер-класи з квілінгу та біопластики для вихователів, консультацію, колективну конструктивно-художню діяльність з природнього матеріалу для батьків.

На контрольному етапі експерименту зафіксували значущі зміни у показниках, які вказують на оптимізацію розвиненості художньо-конструктивного досвіду дітей ЕГ.:

- діти 5-6 років ЕГ мають вищі за однолітків КГ показники розвиненості художньо-конструктивної компетенції;
- значно знизилася кількість дошкільників експериментальної групи, для яких властива низька міра проявів ознак художньо-конструктивної компетенції внаслідок проведення педагогічного експерименту: з 38% до 8% (позитивна динаміка становить 32%);
- значно збільшився показник кількості дошкільнят 5-6 років, учасників ЕГ, яким властиві показники високої міри розвиненості художньо-конструктивної компетенції: з 18% до 46% (позитивна динаміка становить 28%);
- старшим дошкільникам КГ властиві значно менші показники у плані виявлення художньо-конструктивної компетенції: кількість учасників з високим і середнім рівнями збільшилися на 4% і 5% відповідно, а з низьким – зменшилася на 9%.

Отже, було доведено ефективність педагогічних умов і заходів оптимізації розвитку художньо-продуктивної діяльності дітей 5-6 років.

Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у необхідності встановлення взаємозв'язків між художньо-естетичними та їх інтелектуальними можливостями, з метою розвитку гармонійної особистості.

Мети дослідження досягнуто, завдання виконані, роботу над проблемою завершено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айсмонтас Б. Общая психология : Схеми. М.: Владос-Пресс,2004. 288с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Дошкільне виховання. 2021. (Спецвипуск). 37 с.
3. Блонський П.П. Педология /Под ред. В.А. Слостенина. М.: ВЛАДОС, 1999. 288 с.
4. Біла І. Психология дитячої творчості: навч. пос. К.:
5. Богатеева С. Чудесніє поделки из бумаги
6. Бондаревский В.Б. Воспитание интереса к знаниям и потребности к самообразованию: Кн. для учителя. М.: Просвещение, 1985. 144 с.
7. Волков Б. С., Волкова Н. В. Детская психология: логические схемы. М.: Владос, 2002. 256 с.
8. Вікова та педагогічна психологія: навч. пос. /О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук. К.: Просвіта, 2004. 416 с.
9. Власова О. І. Педагогічна психологія: Навч. пос. К.: Либідь, 2005. 400 с.
10. Возрастная и педагогическая психология /Под ред. А. В. Петровского. М.: Просвещение, 1979. 288 с.
11. Волынкин В. И. Художественно-эстетическое воспитание и развитие дошкольников: учебн. пос. Р. н/Д: Феликс, 2007. 441 с.
12. Вопросы развития познавательных интересов учащихся в процессе обучения / Под общей ред. Д.К. Гилева. Свердловск, 1970. 143 с.
13. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: психол. очерк. 3-е изд. М.: просвещение, 1991. 93с.
14. Выготский Л. С. Психология развития ребенка. М. : Смысл ; Эксмо, 2004. 512 с.
15. Выготский Л. С. Психология. М.: ЭКСМО - Пресс, 2000. 108с.
16. Гамезо М. В., Домашенко І. А. Атлас по психологии. М.:Просвещение ,1986. 272с.
17. Гамезо М.В., Петрова Е.А., Орлова Л.М. Возрастная и педагогическая психология: учебн. пос. М.: Пед. общество, 2003. 512 с.

18. Головінський І. Педагогічна психологія: Навч. посібник для вищої школи. К.: Вид-тво „Аконіт”, 2003. 287 с.
19. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
20. Диалоги о воспитании: Кн. Для родителей. / Сост. О. Г. Свєрдлова. К.: Рад. Шк, 1986. 304 с.
21. Дуткевич Т. В Дошкільна психологія: Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури. 2007. 391 с.
22. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
23. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук. К.: Либідь, 2005. 464 с.
24. Запорожец А. В. Значение ранних периодов детства для формирования детской личности. *Проблеми вікової психології: Хрестоматія* / упор. Т. О. Гетьман, Т. Д. Кричковська. Ніжин, 2015. С. 243-245.
25. Зимняя И. А. Педагогическая психология: Учебник. М.: Логос, 2002. 384 с.
26. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. СПб. : Питер, 2000. 502 с.
27. Карабаєва І., Ладивір С. Особливості розвитку уяви дітей. К. : Шк. світ, 2008. 128с.
28. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К.: Рад. школа, 1989. 194 с.
29. Козлова С. А., Куликова Т. А. Дошкольная педагогика: учеб. пос. 3-е изд. М.: Академие, 2001. 416 с.
30. Корчинова О. В. Декоративно-прикладное творчество в детских дошкольных учреждениях. Ростов на Дону: Феникс, 2002. 320 с.
31. Крайг Г. Психология развития / Пер с англ. Н. Мальгина, Е. Турутина, Н. Миронова, С. Рысев. СПб: Питер, 2000. 992 с.
32. Кузин В. С. Психология/подред. Б. Ф. Ломова : Учебник. 2-е изд. М.: Высшая школа, 1982. 256с.

- 33.Ладивір С. О. Пізнавальна активність старших дошкільнят : індивідуальні особливості. *Дошкільнє виховання*. 2006. № 11. С. 3-6.
- 34.Лиштван
- 35.Люблинская А.А. Детская психология. М.: Просвещение, 1971. 415 с.
- 36.Маркова А.К. Формирование интереса к учению у школьников. М.: Педагогика, 1986. 195с.
- 37.Мухина В. С. Детская психология. М.: ООО Апрель Пресса, ЭКСМО-Пресса, 1999 352 с.
- 38.Мухина В. С. Феноменология развития и бытия личности. М.: Московск. Психолого-соц. Инст. – Воронеж: НПО «МОДЭК», 1999. 640 с.
- 39.М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навч. посіб. К.: Вища школа, 2000. 479 с.
- 40.Назарець Л. М. Формування пізнавального інтересу учнів. *Обдарована дитина*. 2009. № 4. С. 61-65.
- 41.Николаева Е. И. Психология детского творчества. 2-е изд. СПб. : Питер, 2010. 240с.
- 42.Общая психология / Под ред. А.В. Петровского. М.: Просвещение, 1986. 464 с.
- 43.Огороднійчук З. Психологія дошкільного дитинства. Віково та педагогічна психологія: навч. посібн. / О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук та ін. К. : Просвіта, 2001.с.102-113.
- 44.Парамонова
- 45.Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія. К.: Академвидав, 2008. 432 с.
- 46.Петровский В.А. Личность как субъект активности. Психология личности. Т.2.Хрестоматия. Самара, 1999. С. 467-488.
- 47.Ветлугіна Н. О. Система естетичного виховання в дитячому садку. К., 1977. 255 с.
- 48.Пісоцька Л. М., Пісоцький О. П. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: Навч. посіб., Ніжин, 2018. 114с.

49. Пісоцька Л. М., Пісоцький О. П., Лекції зі вступу до спеціальності. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 88с.
50. Пісоцька Л. М., Пісоцький О. П. Лекції з педагогіки дошкільної. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 209 с.
51. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Проектування предметно-розвивального середовища в ДНЗ: Навч. пос., Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2014. 57с.
52. Подготовка детей к школе /Под ред. Л. Н. Парамоновой. М.: Просвещение. 1989. 176 с.
53. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академ-видав», 2004. 456 с.
54. Програма „Українське дошкілля ”: програма розвитку дитини дошкільного віку / за ред. О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 264 с.
55. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості» /Р. В. Самойлик. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 72 с.
56. Психологический словарь / Под общ. Ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. 2-е изд. М.: Политиздат, 1990. 494 с.
57. Психологічна енциклопедія / Упор. О. М. Степанов. К.: «Академвидав»,
58. Психологія: підр. /за заг. ред. Ю. Л. Трофімова. К.: Либідь, 2005. 560 с.
59. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 1999. 720 с.
60. Савченко А. Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. К. : Рад. школа, 1982. 176 с.
61. Савчин М. В. Вікова психологія: Навч. пос. К.: Академвидав, 2005. 360 с.
62. Смирнова Е.О. Детская психология: 3-е изд. СПб: Питер, 2009. 304 с.
63. Смольникова Г. Нові відкриття щодня : організація пізнавальної діяльності дітей. *Дошкільне виховання*. 2013. № 3. С. 6-11.
64. Товкач І. Є. Формування пізнавальної активності старшого дошкільника у ході мовленнєвих занять. *Молодий вчений*. 2014. № 3. С. 103-105.
65. Філософський словник / За ред. В. І. Шинкарука. К., 1986. 796 с.

- 66.Художественное творчество и ребенок: Монография / Под. ред. Н. А. Ветлугиной. М.: Педагогика, 1972. 287 с.
- 67.Шаповаленко І.В. Возрастная психология. М.: Гардарики, 2005. 349 с.
- 68.Рогальська

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для вихователів ЗДО

1. Зазначте, у чому полягає суть художньої діяльності дошкільників? _____

2. Назвіть, які види складають художню діяльність дітей дошкільного віку?

3. Вкажіть, на який вік припадає пік у розвитку художньої діяльності дітей?
а) ранній вік; б) молодший дошкільний вік; в) середній дошкільний вік; г) старший дошкільний вік.
4. Що, на вашу думку найбільш сприяє розвитку художньої діяльності дітей?

5. Перелічіть, до яких заходів щодо розвитку художньої діяльності дітей найбільш часто вдаєтеся у власній діяльності? _____

6. Зазначте методи, які найбільш сприяють розвитку художньої діяльності дітей (з власної точки зору). _____

7. Напишіть, який вид художньої діяльності (з вашої точки зору) є найбільш складним щодо активності дітей? Обґрунтуйте це _____

8. На які показники художньої діяльності орієнтуєтесь при визначення її рівня розвитку у своїх вихованців? Перелічіть. _____

9. Вкажіть, у чому полягає сутність конструювання дітей? _____

10. Чи впливає на розвиток художньої діяльності дітей в ЗДО конструювання?
а) так б) ні в) не можу відповісти.
11. Якщо відповідь на попереднє запитання «так», вкажіть, який саме вплив конструювання на художню активність дітей найчастіше помічаєте?

12. Чи співпрацюєте з батьками вихованців щодо розвитку конструювання?
а) так б) ні в) інколи г) вагаюся з відповіддю
13. Назвіть, які спільні дії (форми, заходи) проведені разом з батьками у цьому напрямі запам'яталися з минулого семестру? _____

14. Які спільні дії з родинами вихованців сплановані для реалізації у цьому семестрі? Перелічіть їх. _____

Анкета для батьків

1. У чому полягає сутність художньої діяльності дітей? _____

2. Зазначте, яким їй видом найбільше цікавиться син чи донька. _____

3. Чи можете сказати, що ваша малеча захоплюється конструюванням?
а) так б) ні в) важко сказати.
4. Напишіть, як ваша дитина реагує на створені нею конструкції, на появу нових видів конструкторів?

5. Чи варто, на вашу думку, стимулювати розвиток конструктивної активності вдома?
а) так б) ні в) не знаю.
6. Як ви вважаєте, чи стимулюєте ви достатньо вдома у вашого малюка жагу до конструювання? Обґрунтуйте свою відповідь. _____

7. Якщо відповідь «так», то чи організовуєте з цією метою різні види конструктивної діяльності з дітьми? Які саме, перелічіть. _____

8. Зазначте, у яких із вказаних видів діяльності самі берете участь? _____

9. Напишіть, якими шляхами ще задовольняєте прагнення дітей набувати нового досвіду конструювання? _____

10. Поясніть, що ви розумієте під конструктивною діяльністю дітей? _____

11. Чи помічали ви вдома в дома самостійне конструювання сина чи доньки?
а) так б) ні в) інколи.
12. Як в цілому до цієї діяльності ставиться ваша дитина?
а) позитивно б) негативно в) відсутня будь-яка реакція г) ніколи на це не звертав (-ли) увагу.
13. Як ви гадаєте, чи впливає конструктивна діяльність на розвиток особистості дитини? Поясніть свою точку зору. _____

14. Чи спілкувалися ви з цією проблемою з вихователем ЗДО?
а) так, постійно спілкуюся з цього питання з педагогом б) інколи в) ніколи г) не пам'ятаю.

Бесіда з дітьми №1

1. Розкажи, чи цікаво тобі конструювати щось нове, творити? Чому?
2. Що саме тебе цікавить у конструюванні? Розкажи.
3. Чи можеш ти себе назвати самостійним і творчим у конструюванні? Чому ти так вважаєш?
4. Чи говорять тобі, що ти природжений для конструювання вдома, у садочку? Що саме тобі говорять?
5. Яку людину ти вважаєш творчою? Поясни.
6. Чи завжди дорослі відповідають на твої запитання щодо конструювання?
а) так б) ні.
7. Що тобі відомо про працю конструктора? Розкажи.
8. Чи завжди ти задоволений відповідями дорослого на твої запитання щодо праці конструктора? Чому?

Бесіда № 2

1. Чи є серед твоїх знайомих творчі люди? Так чи ні?
2. Які ознаки властиві творчій людині? Перелічи їх.
3. Що ти відчуваєш, коли спілкуєшся з людиною, яка набагато більше від тебе вміє конструювати (творити створювати)? Розкажи.
4. Чи хотів би ти в майбутньому багато вміти, конструювати? Навіщо це тобі?
5. Що тобі для цього потрібно робити? Розкажи.
6. Як ти себе почуваєш, коли конструюєш щось нове, цікаве, незвичайне?
7. Якщо тобі потрібно про щось конструювати, відшукати, побудувати споруду з конструктора (або іншого матеріалу), розкажи як ти дієш?
8. Хто тобі приходить на допомогу у таких випадках? Поділися

Спостереження: поведінка дитини під час занять конструюванням: у групі ЗДО на заняттях, у вільний час, під час прогулянок

Критерії спостереження:

- a. як поводить себе дитина у ситуації, коли потрібно щось з'ясувати, відшукати, створити споруду?
- b. як поводить себе дитина коли вивчає новий матеріал для конструювання?
- c. як поводить себе дитина під час дидактичних ігор?
- d. як поводить себе дитина у ході конструктивної діяльності?
- e. як поводить себе дитина під час самостійної конструктивної діяльності?
- f. як поводить себе дитина у ході конструктивної діяльності на заняттях?

Лекція для вихователів ДНЗ

Види конструювання у дошкільному навчальному закладі.

Завдання та зміст навчання дітей конструювання.

Конструювання найбільше з інших видів в образотворчій діяльності пов'язаний з грою. Види із будівельного матеріалу, набори конструкторів, паперу, природного та покидькового матеріалу. На занятті з конструювання відбувається розвиток сенсорних та розумових здібностей дітей. Важливо, що мислення дітей у процесі конструювання має практичну направленість і носить творчий характер.

При навчанні дітей конструюванню в дитсадку використовується будівельний матеріал, конструктори, папір, покидьковий та природний матеріал.

Будівельний матеріал – це набір геометричних форм (куб, циліндр, призма). Вони поділяються на мілкий (настільний) і крупний. Діти дошкільного віку створюють предмети тільки з певною метою (будинок для зайчика, місток для машини). **Конструктори** – Діти старшого дошкільного віку у вільний від занять час використовують конструктори – дерев'яні, пластмасові, керамічні, залізні. Вони дозволяють створювати рухові конструкції, але розрізняються складним закріпленням деталей. Також в д/садку використовуються тематичні конструктори: «Збери машинку», «Зроби сам». **Папір, природний та покидьковий матеріал** – ці матеріали широко використовуються у д/садку, як окремо так і разом. Для виготовлення поробок, іграшок. Вихователь разом з дітьми на прогулянках збирають потрібний матеріал, а тоді за потребою використовують його. (шишки, листочки, каштани, кісточки від вишень, абрикос, персиків). При виготовленні поробок використовується додатковий матеріал: папір, клей, картон, пластилін, провіолока, сірники)

Завдання:

Знайомство з геометричними об'ємними формами, отримання уявлень про значення симетрії, рівноваги, пропорції. Уточнення знань про геометричні площини фігури, поняття про сторону, кути, центр. Знайомство з прийомами видозміни плоских форм шляхом згинання, складання, розрізування, склеювання. Розвиток конструктивного мислення і творчих здібностей. Знайомство з паперу і покидькового матеріалу - **вперше у середній групі**. Природний матеріал - починаючи з **II молодшої групи**. Конструювання в **I та II молодших групах** - знайомство з кубиками, цеглинками, їх формою, розміром, положенням (стоїть, лежить). Вчать розташовувати по горизонталі (потяг) накладування (ворота, будинок, загорожа). Розуміти і використовувати слова - *великий, маленький, малий, довгий, короткий, високий, низький*.

Конструювання в **середній групі** – крім названих деталей кубик, цеглинка дітей вчать розрізняти, називати і використовувати (призма, брусок). Вчать самостійному аналізу будівлі, будувати за названою темою, за задумом.

3 2 кварталу - конструювання з паперу і покидькового, природного матеріалу. Вчити властивостям паперу. Природний матеріал скріплюється пластиліном.

Конструювання в **старшій групі** – вчать робити аналіз предметам, виокремлювати характерні особливості в них, порівнювати. Вчать будувати за словесним описом, малюнком, з'єднувати декілька невеликих площин в одну велику (будівля паркану). Продовжувати знайомити з новими деталями їх особливостями: різноманітними по формі, величині пластинами (довгими, короткими, широкими, вузькими)

Лекція для вихователів ЗДО

"Нетрадиційні підходи до ліплення в умовах ЗДО"

Ми з вами звикли до традиційного підходу до ліплення з дітьми, але для розвитку творчості і зацікавленості дошкільників зручно і корисно використовувати нетрадиційні підходи до роботи. Дошкільники завжди були і будуть дослідниками, експериментаторами. Та бажано, щоб ці експерименти відбувалися під наглядом дорослого. То ж я пропоную вам розглянути кілька підходів до ліплення.

Нетрадиційні підходи до ліплення в умовах ДНЗ

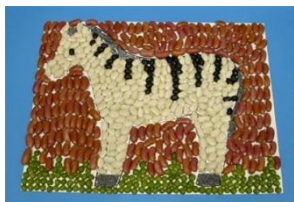
Джерела здатностей і дарування дітей на кінчиках їх пальців. Від пальців, образно говорячи, йдуть найтонші нитки-струмочки, які живлять джерело творчої думки. Інакше кажучи, чим більше майстерності в дитячій руці, тим розумніша дитина.

В. Сухомлинський

Бджілка ліпить з воску, а дитина з глини, пластиліну, тіста і ще багато з чого.

Ми з вами звикли до традиційного підходу до ліплення з дітьми, але для розвитку творчості і зацікавленості дошкільників зручно і корисно використовувати нетрадиційні підходи до роботи. Дошкільники завжди були і будуть дослідниками, експериментаторами. Та бажано, щоб ці експерименти відбувалися під наглядом дорослого. То ж я пропоную вам розглянути кілька підходів до ліплення.

Один із видів нетрадиційного ліплення – **мозаїка**. Мозаїку можна зробити з пластилінових кульок, а можна на пластилінову основу закріпити насіння, крупи, гудзики... Мозаїкою можна створювати різні образи морських тварин, чи оздоблення ваз, посуду, прикрас, використовуючи такі матеріали, як різні види круп, гудзики.

Відбитки – одне із самих захоплюючих занять для малят. Робити чим-небудь відбитки на глині чи солоному тісті. Ви розгортаєте корж із тіста (глини), або катаєте кульки, а маля тикає в нього всім чим можна: гудзиком, паличковою, іграшковою виделкою, долонькою тощо. На вулиці можна робити відбитки на мокрому піску чи на снігу.

Рельєфні композиції – на площину потрібної форми викладаємо об'ємні овочі, фрукти, квіти товщиною в 1см, виходить випукле рельєфне зображення.

Ліплення стрічковим способом: дно виробу виконується окремо, для бічних стінок розгортаємо стрічку товщиною в 1см, з'єднуємо і розмазуємо шов. Потім оздоблюємо виріб на свій смак.

Ліплення із ковбасок або джгутиків: для донця катаємо кульку і перетворюємо її в корж стискаючи кульку між долонями, катаємо ковбаску між долонями, на дінце викладаємо ці ковбаски по колу одна на одну створюючи корзинки, чашки тощо.

А) Можна оздоблювати чарівних пташок: попередня робота - ліплення тулуба (овалу), голова (кулька), з'єднати, витягнути дзьоб і оздобити різнокольоровими джгутиками. Хвіст, крила кріпити паличкою або зубочисткою.

Б) Із різних кольорів джгутиків можна зробити свічки, квіти: розкочати джгути 2-3 і скрутити їх разом.

Техніка роботи з ковбасками, джгутиками, з яких створюються картини нагадує об'ємну роботу – барельєф - скульптурна композиція, виконана на площині і пов'язана з тлом.

Техніка розрізування пластиліну і накладання тонких пластин одна на одну в два-три шари, потім скручуємо, стекою ріжемо кружечки і викладаємо візерунок.

Ліплення з воску. Ліплення починається з розігрівання воску. Це можна зробити кількома способами:

1. Віск розрізають на шматочки довільної форми, складають у відведений для цього посуд, заливають киплячою водою, накривають кришкою і рушником, щоб зберегти тепло. Через 30-40 хвилин шматочки воску дістають з гарячої води, промокують від води у чистій тканинці, що гарно вбирає воду і ліплять поки віск теплий. Він лишається м'яким 3-4 хвилини, а потім (якщо його постійно не розминати) застигає.

2. Якщо вже почався опалювальний сезон і ваші батареї по-справжньому гарячі, можна гріти віск на батареї. Для цього потрібно виділити залізну (емальовану) мисочку, яку не шкода замастити воском (вона має бути такого розміру, щоб зручно вміщуватися зверху батареї). Покладіть віск в мисочку, накрийте зверху поліетиленом (він не випускатиме тепло) і зверху цього ще якусь товсту і теплу тканину (можна складений в кілька разів махровий рушник). Якщо ви залишите закутану мисочку з воском на батареї на ніч, зранку віск буде теплим і готовим до ліплення. Цю мисочку можна тримати на батареї весь час - її перевага в тому, що віск буде завжди готовий до ліплення без додаткового часу на підготовку. Спочатку дитина розминає, розігріває віск в своїх ручках, а коли він стає теплим і більш пластичним, то сам починає зігрівати маленькі пальчики.

Можна створювати сюжети казок.

Ліплення з лотків з-під яєць. Це цікавий для дітей спосіб і не складний в умовах садка. Лотки необхідно порвати, залити теплою водою, для міцності можна додавати трохи клейстеру і маса готова.

Ми використали фіолетові лотки і для оздоблення додали розмочені білі сирветки. Готові вироби дуже добре розфарбовуються.

Фольга. Цей пастичний матеріал можна знайти в кожному домі і ми скористувалися такою нагодою, особливо після новорічних свят залишаються обгортки з фольги. Саме просте, що можуть зробити діти, це кульки, із старшими дітьми ці кульки можна поєднати зубочистками і вийде, наприклад, сніжинка. Із фольгових смужок можна щось сплести.

Холодний фарфор. Холодною порцеляною називають пластичну масу для художнього ліплення. Вироби з холодного фарфору виходять незвичайно витонченими, а процес ліплення доставляє масу задоволення не тільки дорослим, але й дітям. Тому тим, хто з в дитинстві любив ліпити з пластиліну і з віком не втратив цієї здатності стоїть «приручити» холодний фарфор. Це відмінна можливість зануритися в світ прекрасного і відчувати себе справжнім скульптором.

Ріпях. Цей матеріал доволі доступний та тільки в певну пору року. Якщо зберегти ріпяхи взимку, вони стають колючими і з ними пропадає бажання працювати. Зато літом діти із задоволенням можуть творити різні речі.

Мабуть існують й інші техніки та всі неможливо подати за одне заняття, експериментуйте і наступного разу поділіться досвідом з нами.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЛІПЛЕННЯ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Важко сказати, хто і коли вперше почав ліпити. Відомо лише, що за свій перший матеріал для ліплення людина обрала глину. Спочатку то були вжиткові вироби – різноманітний посуд, а вже згодом з'явилися глиняні прикраси і іграшки. У північних країнах здавна й досі, коли на радість дітям випадає мокрий сніг, у дворах зростають справжні снігові містечка. А в теплих краях на березі моря влаштовують конкурси скульптур з піску. В садочку можливо використовувати і сніг, і пісок, але в основному на заняттях використовується глина, пластилін та солоне тісто.

Своєрідність ліплення полягає у тому, що за допомогою цього виду діяльності передається форма предмета в трьох вимірах.

Діти з задоволенням ліплять людей, тварин, посуд, транспортні засоби, овочі, фрукти, іграшки. Предмети, які вони створюють можливо використовувати в ігровій діяльності.

Під час підготовки до ліплення дитина дістає багато знань про предмет (назва, форма, будова, колір, призначення). Разом з тим збагачується і розвивається її словник, зв'язна мова, за допомогою якої можна описати образ по пам'яті. Це сприяє розвитку її мислення, уваги, уяви та інших процесів.

На заняттях дитина дістає відомості про способи ліплення і сама навчається це робити. На основі свого досвіду вона намагається самостійно розв'язати навчальні завдання, а згодом ця самостійність переростає у творчість.

У процесі ліплення більше, ніж за будь-якої діяльності, можна домогтися максимальної активності обох рук, розвивати і зміцнювати пальці, особливо великі, вказівні, середні. Щоб засвоїти техніку ліплення, дитині потрібно розвинути спеціальні рухи щодо їх сили, точності, темпу, спрямованості, плавності, ритмічності. Ці якості допоможуть дошкільнику надалі оволодіти різними видами навчальної, трудової діяльності.

Під час ознайомлення з предметом дитина навчається розуміти його красу. Вона сама починає передавати в ліпленні окремі виразні його ознаки, намагається ретельно обробити поверхню виробу, оздоблює його орнаментом і т.д.

Ознайомлюючи дітей з деякими зразками скульптури і декоративно-прикладного мистецтва, ми виховуємо в них любов і повагу до людей, що створили ці чудові речі.

Ліплення допомагає виховати цікавість до образотворчої діяльності. Дитина ставить перед собою певну мету і доводить почату справу до кінця, а це сприяє розвитку організованості, цілеспрямованості і наполегливості, дисциплінує її.

Дорослим потрібно пам'ятати, що вони повинні навчати дитину ліпити, а не зробити з неї скульптора, і ліплення не самоціль, а лише засіб всебічного розвитку і виховання.

Передбачено ускладнення технічних прийомів. Це дасть змогу дорослим вибрати тему для роботи з дітьми відповідно їх вікові та уміння.

Є такі види занять з ліплення: за зразком, за задумом, з натури, предметне ліплення, сюжетне, декоративне, рельєфне.

За зразком: у присутності дітей дорослий ліпить зразок, розповідає про прийоми роботи і її послідовність. Кожну дію педагог підкреслює словами, рухами рук та пальців. На заняттях з ліплення, де діти закріплюють раніше набуті знання, дорослий використовує частковий показ лише тієї частини предмета, яку діти не знають чи погано засвоїли, ставить завдання побудувати композицію, запам'ятати предмети їх по пам'яті.

На заняттях другого типу – за задумом – діти самостійно, ґрунтуючись на своїх знаннях та вміннях, обирають тему, продумують композицію, визначають послідовність роботи, шукаючи прийоми виконання. Мета цих занять – розвиток самостійності, ініціативи і творчих здібностей дітей. Проведення їх дає змогу виявити інтереси дітей, ступінь розвитку їх творчих задумів, оволодіння зображувальними вміннями та навичками. Такими заняттями не слід зловживати (проводиться раз на квартал).

У роботі з дітьми дошкільного віку значне місце відводиться ліплення з натури. Критерієм оцінки таких робіт є подібність натури. Дитина вивчає предмет, виявляє основну форму, будову, пропорції, співвідношення частин, характерні особливості, прийоми ліплення предмета. Якщо виникає необхідність, педагог показує окремим дітям прийоми ліплення на окремому шматочку глини чи пластиліну.

Досить популярне і сюжетне ліплення. Діти старшого дошкільного віку роблять багатофігурні композиції, прагнуть зображувати людей, тварин у різних позах. Це здебільшого нескладні побутові сценки, епізоди казок та ін.

У роботі з дітьми різного дошкільного віку можна використати такі способи ліплення: конструктивний, пластичний і комбінований. Конструктивний – найпростіший з них. Предмет ліпиться з окремих частин. Наприклад, пташка: спочатку ліпиться тулуб, голівка, підставка, а далі

з'єднуються усі частини і надають фігурці характерних ознак. Конструктивним способом ліплення діти користуються в молодшій групі дитячого садка. Цей спосіб застосовується надалі в усіх вікових групах, але кількість деталей збільшується, а прийоми з'єднання частин ускладнюються.

Пластичний спосіб найскладніший. Це ліплення із цілого шматку глини, з якого відтягуються усі дрібні деталі, частини тіла та ін. Починають діти ліпити цим способом з середньої групи (овочі, фрукти, іграшки). Наприклад, під час ліплення мишки із загального шматочка глини дитина утворює потрібну форму, відтягує мордочку, вушка, хвостик, лапки та за допомогою стеки надає їй характерних ознак. Пластичним способом діти ліплять протягом усього дошкільного віку. В збірці подано зразки виготовлення предметів цим способом, це: качка, свинка та ін.

Комбінований спосіб поєднує в собі і ліплення з цілого шматка глини і з окремих деталей або частин. Наприклад, із шматка глини ліпимо частину курочки: тулуб, голову, а дрібні деталі та підставку готуємо окремо, а потім з'єднуємо їх. Зразки: півник, курочка, гусак, зайчик, крокодил, соболь, кенгуру, черепаха та ін.

Крім того, під час виготовлення птахів, тварин, людей користуються прийомами рельєфного ліплення: невеличкі шматочки глини або пластиліну накладаються на основну форму, а потім стекою або пальцями примазуються. Після чого виробу надають потрібної форми, це: синиця, снігур, Снігуронька, дід Мороз, виноград.

Робочим матеріалом для ліплення може бути як глина, пластилін або солоне тісто.

Прийоми ліплення для дітей третього року життя:

Діти цього віку вчаться відщипувати маленькі шматочки глини від грудочки, розкочувати прямими рухами, скочувати коловими рухами, вдавлювати, прищипувати, розплескувати між долонями, з'єднувати виліплені форми (циліндричні, кулясті, дископодібні). Найважчий прийом для дітей цього віку скочування. Тому спочатку потрібно дати дітям покатати між долонями готову кульку. Можливо вихователю виконати цю дію разом з дитиною. Діти вправляються в кругових рухах. З'єднують предмети з двох частин (не більше). Тематика така: крихти для півника, олівці, кукурудзяні палички, огірочки, бублики, ягідки, колобок, м'ячики, коржики, млинчики, гудзики, пірамідки, грибок, ляльку-неваляйку.

Прийоми ліплення для дітей 4-го року життя:

Діти продовжують знайомитися з прийомами ліплення: розкочування, скочування, з'єднують видовжені форми у кільце, розплескують, заціпують пальцями краї (варенички ліплять). Діти цього віку вчаться ліпити нескладні предмети з двох, трьох частин однакової чи різної форми. Нове: вчаться розкочувати вертикально і під кутом (морква), відтягувати дрібні частини (дзьоб, хвіст пташки), примазувати, вчаться пропорційно ділити грудочку глини чи пластиліну. Тематика занять: «Кульки», «Ягідки», «Горішки для білочки», «Снігова баба», «Бурульки», «Веселий поїзд», «Качечка з каченятами».

Прийоми ліплення для дітей 5-го року життя:

Діти навчаються передавати у ліпленні якомога більше ознак предмета (циліндричної, кулястої, дископодібної форми). Діти закріплюють вміння дотримуватися пропорцій між частинами, заокруглювати і загострювати краї, відтягувати і примазувати дрібні частини, вдавлювати форми, опановують спосіб ліплення з цілого шматка. Ліплять зображення з 5-6 частин. Опановують в ліпленні овальну форму. Також діти цього віку вчаться створювати нескладні сюжетні композиції, використовують стеку для створення декору поверхні виробу.

Орієнтовна тематика: «Дарунки осені», «Грибна галявина», «Їжачки», «Рукавичка», «Троє Поросят», «Сервіз для ляльки».

Прийоми ліплення для дітей 6-го року життя:

Діти закріплюють прийоми ліплення, набуті в попередніх групах. Вчаться ліпити вільно використовуючи різні способи: конструктивний, пластичний, комбінований. Під час ліплення вчаться надавати фігурам стійкості. Вчаться ліпити з уяви, з натури. Тварин ліплять використовуючи пластичний спосіб (з цілого куска). Діти старшого дошкільного віку вчаться передавати динаміку предметів (тварини і люди рухаються).

Вчаться ліпити посуд стрічковим способом. Діти ліплять рельєфні зображення, декорують вироби маленькими деталями. В основному ліплять «пальцевим» способом (тримаючи в предмет в руках), не бажано, щоб діти цього віку розкачували та розплющували вихідну форму безпосередньо на дошці. В цьому віці у дітей вдосконалюються навички роботи зі стекою (нанесення рельєфів).

Біопластика (майстер-клас)

Це я, невеличка кулька - колобок. Я дуже люблю ходити в гості й показувати різні фокуси. Я вмію творити чудеса: по – різному перевтілюватися. Ось цей гарний голуб – це я, оце кумедне жабеня – теж я. Я можу стати літачком і човником, рибкою й зайчиком, котиком і собачкою... Всього не перелічити.

Будь - який хлопчик чи дівчинка здатні стати витівниками й навчитися перетворювати простий, усім знайомий колобок на різні фігурки.

Спробуйте, пофантазуйте. Якщо забули, як ліпити, не біда. Помніть мене трішки, зігрійте у своїх долоньках і ваші руки все згадають.

Таблиці-підказки підкажуть вам, як перетворити звичайнісіньку кульку-колобка на найрізноманітніших істот. Однак таблиці не вимагають повного копіювання фігурок, а слугують лише для розвитку образного й асоціативного мислення, уяви та фантазії.

Солоне тісто

Воно стає дедалі більш універсальним матеріалом для ліплення. Та це й не дивно. Вироби з тіста після висушування набувають майже такої ж міцності, як пластика чи глина, але не б'ються. Їх не потрібно піддавати термообробці, а для розпису готових виробів годиться будь-яка фарба.

Для приготування маси не треба якихось особливих матеріальних затрат: в 1л теплої води розводять 3 жмені солі, додають борошно та 2-3 ст. ложки клею ПВА. Вимішують доти, доки тісто не набере пружності, перестане “тягнутися за руками”, не стане таким, як пластилін. Тепер можна ліпити: іграшки, декоративні фігурки, голови та руки для майбутніх ляльок, окремі елементи для панно на мішковині чи рельєфні композиції на оргаліті. Для ліплення барельєфної, горельєфної композиції або невеликих іграшок обмежень нема, а створити об'ємну масивну фігурку допоможе каркас із дроту.

Готовий витвір підсушують при кімнатній температурі 2-3 дні й покривають густим шаром нерозведеного клею ПВА. Після додаткового підсихання робота стає схожою на вже обпалений виріб із пластики; злегка “дзвенить” від постукування по ньому нігтем.

Наступний етап – розпис. Потрібну фарбу (акварель чи гуаш) розводять в окремих посудинах із клеєм ПВА, готують пензлі №1 - 4.

Розпис починають із найсвітліших частин і найбільшої площини, поступово промальовуючи окремі тонкі деталі. Завершивши розпис і давши підсохнути, виріб покривають лаком.

Розпис по тісту можна робити й фарбами-розпилювачами (спреями). Ця робота виконується як під тиском (із балончика) так і пензликами (попередньо набризкати спрей до якоїсь посудини). Розписаний сріблястим чи золотистим спреєм виріб виглядає, ніби покритий сусальним золотом.

Масу з тіста можна **тонувати**, тоді вона приймає вигляд кольорової пластики. Для цього тісто ділять на частини. До кожної частини додають густу гуаш певного кольору й добре вимішують, доки фарба не розійдеться по масі рівномірно.

Рельєфні композиції українознавчого спрямування займають одне з чільних місць у роботі з солоним тістом. Це можуть бути обереги - панно на тканині, мішковині чи оргаліті.

Завчасно підібравши рамку й фон, на якому буде розміщена композиція, створюють ескіз, стилізуючи форми майбутніх деталей. Наприклад, українська хатина складається із трьох частин:

корпусу (стіни), стріхи та вікна (Мал.).

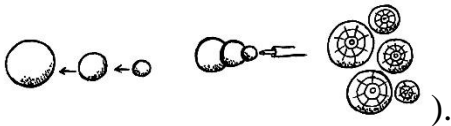
Для надання деталям рельєфності користуються стеками: на стрісі рисочками позначають соломку, на віконці – чотирима цятками – шибки.

Щоб виліпити тин, розкачують 5-6 “ковбасок” (три довгі, 3-4 коротенькі) й

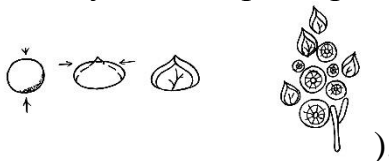

переплітають їх (Мал.).

Мальви створюють із кульок різної величини (більша, середня, найменша), накладаючи їх одна на одну. Посередині найменшої кульки стеком видавлюють заглиблення, від якого в різні боки проводять промінці (Мал.

Виліпити листочок допоможе кулька, перетворена у «млинець», прищипнутий з

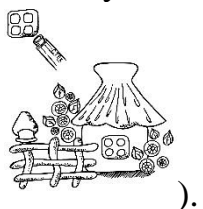
одного боку пальцями (Мал.).

Щоб виліпити глечик, викачують кульку, короткий циліндр і джгут. Стиснувши пальцями з обох боків нижню частину кульки, формують основу глечика, до верхньої частини якого примазують циліндр-горловину. До горловини припасовують джгут-

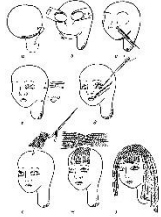
обідок (Мал.).

Виліпивши та розписавши елементи композиції, починають компонувати її на натягнутій на рамку мішковині за допомогою клею ПВА чи суперклею (Мал.

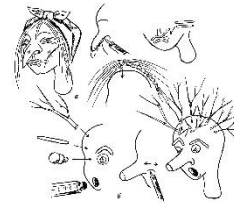
Голову для ляльки починають ліпити з кулі (Мал. а). Способом витягування формують шийку, пальцями роблять заглибини для очей, витягують підборіддя й ніс (б), стеком видавлюють ніздрі (в). Очі та губи виготовляють із валиків та кульок, накладають їх на обличчя й за допомогою стеків примазують і прошкрябують кожен

елемент голівки (г, д). Волосся виготовляють із ниток і приклеюють до голови клеєм

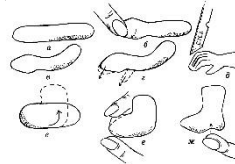

(е, є, ж).

Дещо видозмінюючи частини обличчя, можна виліпити голови різноманітних казкових героїв, наприклад Баби-Яги чи Лісовичка. У щойно створену голову

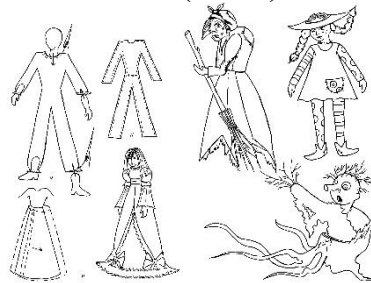

Лісовичка втикають гілочки з дерева. (Мал.19 а, б)

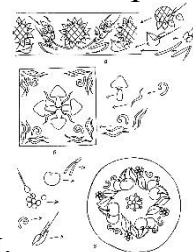
ляльок ліплять із валиків (Мал.). Розписані голову, руки (якщо є необхідність, то й ноги) припасовують до тулуба (Мал. а). Для цього по викрійці (б) з тканини (можна попередньо змочити її у воді, в якій розведений клей ПВА) шиють тулуб-комбінезон, набивають його ватою й кріплять до нього кінцівки та голову. Щоб лялька стояла, з картону виготовляють циліндр-підставку, який теж припасовують до тулуба в). Залишилося лише пошити одяг.

Така ж технологія створення й інших ляльок (Мал.).

Ліплення орнаменту, овочів, фруктів, грибів, листків.

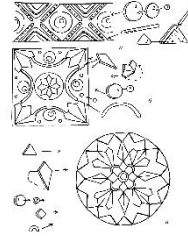
Орнаментом називають візерунок, елементи якого повторюються. Орнаменти

бувають **площинні, смужкові** та **колові: рослинного** (Мал.) й **геометричного** змісту, **мальовані** та **ліпні**. Ними прикрашають тканини, книжки, рами картин, посуд, будинки.

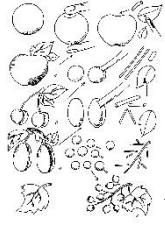
Для виготовлення ліпного орнаменту з однакових шестипелюсткових квіточок потрібні кульки, які потім перетворяться на квіточки. Щоб пелюстки мали точну ввігнуту форму, їх відштамповують горошиною, насадженою на булавку, квасолиною

або торцем ручки, змоченим у воді (Мал.в). Завдяки штампуванню та вирізуванню

можна створити геометричний орнамент (Мал. а, б, в).

Перед тим, як ліпити овочі, фрукти або ягоди, треба добре розглянути справжні. Всі овочі, фрукти та ягоди мають форму кулі з більшими або меншими її змінами й

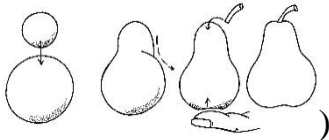
перетвореннями (Мал.).

Яблука – кулі з невеликими заглибинами на місцях цвітіння й плодоніжки. Сливи – видовжені кулі, помідори – приплюснені кулі.

Форма груші складається із двох куль різної величини, де менша кулька немов утиснута у велику із заокругленням між ними. Грушоподібну форму мають: електрична лампочка, глечики, голови ведмедя, зайця й навіть Діда Мороза.

А як ліпити грушу?

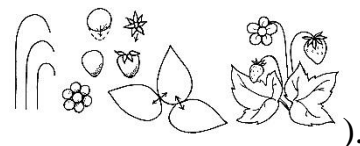
Викачують кулю, від якої пальцями відтягують та формують верхню частину груші. З протилежного боку кулі роблять заглибину й приліплюють рештки цвітіння. Виготовлену грушу можна насадити на розгалужену гілочку, до якої припасувати

листочки. (Мал.)

Порічки, смородина, горобина – кульки, з прикріпленими цятками – рештками цвітіння. Китиці цих ягід із частиною листочка формують на площині.

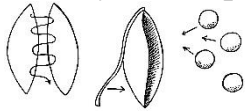
Полуниці – теж кульки, над ними - листочки. Гілочку полуниць краще ліпити на каркасі з тонкого дроту. На одному кущику полуниць можуть бути поряд червона

ягода й біла – ще недостигла, а вище – квіточка (Мал.).

Цікаво ліпити складні форми, наприклад, розкритий стручок гороху. Потрібні дві кульки-заготовки. З однієї ліплять дві однакові стулки стручка. Вирівнюють краї стулок стеком. З другої, способом розкачування, викачують паличку з трохи тоншими краями і, розрізавши її на однакові шматки, формують горошини різних розмірів, які кладуть на стулку стручка: більші горошини посередині, менші – по краях. Накривають горошини другою стулкою. У тонких стулках стручка кульки утворюють випуклості. Виліплений стручок з'єднують із

одного боку, а з другого – залишають щілину, крізь яку виглядатимуть горошини

(Мал.).

Дуже цікавим і корисним, щодо розуміння й ліплення більш складних об'ємних форм, може стати ліплення грибів.

Плодоніжку й шапку гриба ліплять із кульок. Розкачуючи кульку, перетворюють її у паличку-плодоніжку. Другу кульку трішки сплющують, угинають, приставляють до плодоніжки, немов прикручуючи – і грибок готовий.

Гриби бувають різної форми: товсті, низькі, тонкі, високі. В одних шапка колобком, в інших – ковпачком, парасолькою, а у лисичок – лієчками. Але всіх їх найкраще формувати з кульок.

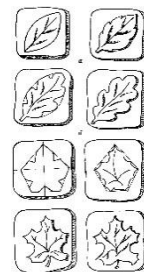
Ще цікавіше ліпити гриб, коли він – дійова особа казки чи байки. Тоді в нього будуть очі, ніс, рот. Зробили дві канавки, вставили в них по кульці – очі, ніс – наліплена кулька чи паличка, кому який личить, а рот – два півбублики або широкий, але не глибокий, вигнутий доверху проріз. У композиції на площині під грибком “ростуть” 2-3 билінки, а зверху на гриб можна покласти, як це буває насправді,

виліплені голки сосни або листочок (Мал.).

Листочки фруктів, овочів, ягід найкраще ліпити на каркасі із зеленого паперу. Зворотний бік клаптика паперу промазують матеріалом, до 1мм завтовшки, і стеком, змоченим у воді, глянуть поверхню, на якій олівцем малюють контур та прожилки листочка, а потім вирізують його ножицями.

Якщо є заготовлені листочки полуниць, груші чи дуба, то можна дістати їх точне повторення на цих глясованих поверхнях способом штампування. Листочок змочують у воді, та, наклавши тильним боком на поверхню, пальцями відтискують його форму. Відштампований листочок старанно обрізають по контуру, фарбують або покривають лаком.

Можна зробити листки, передавши їх рельєфну форму (Мал. а).

Виліпити листочки більш складної форми (з клена, з дуба), допоможе п'ятикутник.

Зробивши квадратний горизонтальний млинець товщиною 10-15мм, стеком роблять малюнок і починають ліплення у тій послідовності, як показано (Мал. б, в).

Ліплення тварин

Будь-який об'єкт рослинного або тваринного світу, кожна машина чи споруда мають зовнішню форму, яка моделюється із комбінацій геометричних тіл. Якщо спростити це твердження до розуміння його дітьми, то вийде, що з кульок, кубиків, цеглин, паличок та більш складних, але зрозумілих малечі об'ємних форм (яйця, жолудя, квасолини, моркви, груші чи їх частин) можна скласти модель, тобто спрощене, збільшене або зменшене відтворення будь-якої машини, будинку, тварини, навіть, людини.

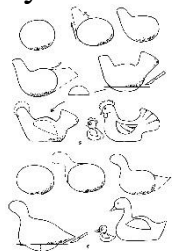
Тому, перш ніж почати ліпити складний об'єкт, треба спочатку вивчити його зовнішню будову, визначити, з яких простих об'ємних форм він складається. Так, наприклад, головною частиною будь-якого птаха є тулуб, котрий у спрощеному вигляді має форму яйця. Спрощена форма голови – куля. Дзьоб, шия, хвіст, ноги в кожного птаха хоч чимось, та відрізняються, і треба побачити цю відмінність, тоді ліплення перестане бути проблемою.

У зовнішніх формах курки та качки п'ять головних відмінностей. Шия курки має форму конуса, а в качки шия – рукав. Дзьоб у курки гострий, у качки – великий плескатий, і голова в неї більша. У курки на голові гребінець та сережки, качка – “менша модниця”. У качки ноги – ласти, в курки – граблі. Хвіст у курки піднятий, площина його йде вздовж тулуба, як кіль у літака. У качки площина хвоста розміщена поперек тулуба, як у птахів, що добре літають.

Ліпити курку починають із кулі, яку трішки видовжують. Потім відтягують з одного боку шатрову форму – шию та вигинають її до верху тулуба. З протилежного кінця, вздовж тулуба, відтягуванням ліплять площину хвоста. Стеком зрізають нижню частину тулуба і з цього шматочка виготовляють два крила. Наприкінці формують голову, дзьоб, гребінець, сережки.

Качку починають ліпити теж з кулі. Відтягують шию з головою, а від голови – плескатий дзьоб. Ліплять площину хвоста. Зрізають нижню частину тулуба.

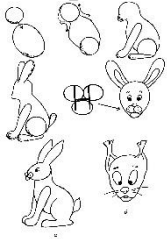
Курчата й каченята – це зовсім маленькі кульки-тулуби, на які насаджені ще менші кульки-голівки. На них відтягують носики та олівцем проколюють очі. (Мал. а, б)

Вивчивши й спростивши зовнішню будову частин тіла зайчика та білочки, дійдемо висновку, що тулуб у них має форму квасолини, голова – горошини, стегенця – кружечки, а все інше – шість однакових паличок: дві – вуха, дві – передні кінцівки, дві – голінки. Хвіст білочки роблять окремо.

Під час складання зайчика спочатку немов би вкручують голову, нагортаючи матеріал із тулуба на голову і з голови на тулуб. Після цього приставляють стегенця, що вже з'єднані з голінками. Нижня частина тулуба трохи сплющена. Стегенця прикладають так, щоб тільки половина їх висоти лягала на тулуб, і з'єднують стеком. Важливо, щоб тулуб закінчувався стегенцями, а живіт не провисав. Передні кінцівки приставляють так, щоб вони сягали аж до хребта й були припасовані до тулуба. Це

створюватиме враження, що під шкірою є плечові кістки й лопатки (Мал. а).

Основна складність ліплення зайчика й білочки полягає в тому, щоб пропорційно розподілити визначену для ліплення масу на всі частини тіла.

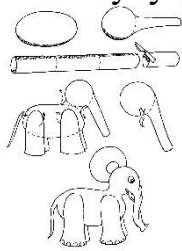
Очі, які у всіх тварин розміщені в ямках та захищені черепними надбрівними дугами, ліплять не спереду голови, як у людини, і не збоку, як у птаха, а десь під кутом 45° до лоба.

У зайця, білочки, козлика та інших травоядних – рот, у хижаків – паща. В зайця рот утворюється двома півкульками – верхня тріснута (заяча губа), нижня щелепа – ще одна півкулька. Ліпиться рот стеком по написаній на мордочці горизонтальній букві Н. У білочки рот не такий чіткий, зате очі в неї великі, виразні (Мал. б).

Слона ліплять в такій послідовності:

1. Готують дві однакові кульки. З першої викачують спрощену форму тулуба – короткий огірок.
2. Другу половину маси розмічають на чотири однакові частини, відрізають одну частину й ліплять голову з хоботом (форма цукрового буряка).
3. Решту – розмічають, розрізають на чотири частини й викачують чотири палички по довжині тулуба (ноги).
4. Після цього приставляють до тулуба голову й з'єднують, нагортаючи масу з тулуба на голову, з голови на тулуб. Ноги приставляють до тулуба так, щоб вони сягали аж до хребта, й пальцями немов розгортають їх на тулуб.

За рахунок ніг слон трохи розшириться у плечовій частині та стегнах. Із грудинки та задньої частини тулуба стеком трохи нагортають масу на кожну ногу, щоб міцніше з'єднати. Потім кожну ногу беруть між пальців і надавлюють на підошву, щоб ступня була трохи ширшою. Після цього стеком прорізають на нижній частині голови букву Л і відгинають нижню губу рота. Під верхню губу вставляють бивні, доліплюють

вуха й хвіст (Мал.).

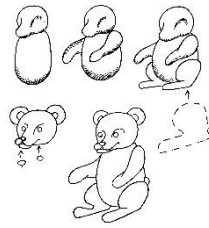
Усі частини тіла ведмедя товсті, опуклі. Тулуб його схожий на квасолину, голова має форму груші. Передні кінцівки - товсті палички завдовжки з тулуб, задні легко утворюються згинанням виліпленої форми, що нагадує тупу морквину.

Складаючи модель ведмедя, передні кінцівки прикладають так, щоб вони сягали хребта, а задні тільки на третину своєї товщини лягали на сплющений у нижній частині тулуб.

Для ліплення ведмедя треба пропорційно розподілити масу на вісім однакових частин. Найкраще зробити (способом розкачування) паличку і вже її розмічати й

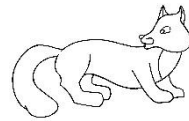
розрізати впоперек. На задні кінцівки беруть шосту, сьому і восьму частинки. Шоста частина розрізається надвоє й додається до сьомої та восьмої, і вже з них ліплять спочатку пальцями, а потім розкачуванням дві тупі морквини. Щоб з'єднати всі частини у фігурку, не досить легенького натиску з поворотом або протягуванням, інколи треба в одній частині пальцями зробити щипок-відтягування, а потім пальцями або стеком нагорнути матеріал із однієї частини на іншу. Складаючи фігурку, одночасно надають їй потрібного положення: іде, сидить, танцює. Для цього кінцівки згинають у ліктях і колінах, як у людей.

Ліплячи голову ведмедя, треба знати, що в нього не рот, а паща, і що він може її широко розкривати. Порівняно з верхньою, нижня щелепа пащі в лисиці, ведмедя та інших хижаків (навіть у собаки й kota) завжди тонша, коротша й вужча. Вуха у

ведмедя – товсті й опуклі (Мал.).

Вивчивши зовнішню будову лисиці, побачимо, що голова в неї – куля з гострими вухами й тонким, довгим, піднятим за повітрям носом. Очі з хитринкою – вузькі щілинки. Тулуб – видовжена kwasолина, у грудній частині товстіший. Задні кінцівки, як у зайця й білочки, із сильними стегенцями, голінки й передні кінцівки однакові.

Хвіст у лисиці довгий, круглий, пухнастий (Мал.).

Рельєфне ліплення

Рельєф є різновидом скульптури. На відміну від трьохвимірної скульптури, яку можна обійти навколо, рельєф частково виступає на площині. При цьому барельєф виступає менше, ніж на половину свого об'єму, а горельєф – більше, ніж на половину.

Такі скульптурні форми використовуються для прикрашення поверхні посуду, будівель чи інтер'єра. Різновидами цього мистецтва можна вважати різьбу по дереву, керамічні стели, ліпні картини.

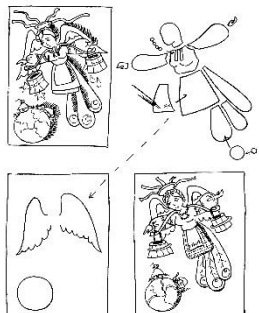
Рельєфне ліплення дуже корисне для розвитку естетичного смаку й виховання учнів. Крім того, виготовлені ліпні картини та панно милують око, є "перлинкою" декоративно-ужиткового мистецтва.

Не обов'язково ліпити весь зображуваний предмет єдиним об'ємом. Він може складатися й з окремих елементів.

Перш ніж почати роботу над виготовленням картини чи панно, роблять робочий ескіз у натуральну величину, і по заздалегідь створеним викрійкам виготовляють найбільші деталі, які способом наліплювання кріплять до площини-основи. Закінчують роботу доліплюванням маленьких деталей та тисненням.

Виліплений виріб покривають густим шаром клею ПВА. Таке покриття закрий найменші щілинки чи тріщинки, об'єднає композицію в єдине ціле, зробить поверхню виробу більш суцільною й гладенькою. За бажанням підсушене панно чи

картину розписують гуашевими або олійними фарбами, покривають лаком. (Мал.

).

Використана література

1. Ю Петренко. Берегиня. Світ об'ємів. Біопластика. Ліплення з солоного тіста. Ніжин. Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006 р.
- 2.. Бакушевский А., Василенко В. Искусство Мстеры. - М., 1934.
3. Блінов Г. Народна іграшка. - К., 1972.
4. Василенко В. Северная резная кость. - М., 1947.
5. Вильчинський В. Вчіться малювати. - К., 1988
6. Відкритий урок. Образотворче мистецтво (Педагогічний досвід вчителів). Випуск 1, 2. - К., «Пляяди», 2003.
7. Доронова Т. Обучение детей рисованию, лепке, аппликации в игре. М., «Просвещение», 1991.
8. Кирцер Ю. Рисунок и живопись. - М. Высшая школа, 1992.
9. Попова О., Каплан Н. Русские художественные промыслы. - М., «Знание», 1984.
10. Пономарьов Є. Історія ремесел. - М., АСТ, 2000.
11. Рондилі Л. Народне декоративно-прикладне мистецтво. - К., 1984.
12. Сензюк П. Композиція в декоративному мистецтві. - К., 1988.
13. Сучасне українське народне мистецтво. - К., 1976.
14. Тищенко О. Декоративно - прикладне мистецтво України (XIII – XVIII ст.). - К., 1992.
15. Українське народознавство. - Львів, «Фенікс», 1994.
16. Федотов Г. Послушная глина. - М. «АСТ – Пресс», 1999.
17. Я познаю мир. История ремесел. - М., АСТ, 2000.

Авторські картини-барельєфи з солоного тіста

Серія «Моя Україна»

Берегиня. 2003, ДВП, 58x83

Найдороще в світі. 2002, ДВП, 61x40

Рідні мотиви. 2002, ДВП, 61x40

Наша Україна. 2006, ДВП, 58x83

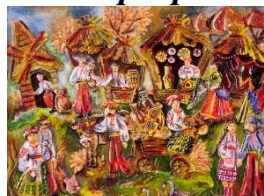

Весілля. 2006, ДВП, 58x83

Серія картин за творами М.В.Гоголя

«На перехресті століть». 2003, ДВП, 58x83.

«Сорочинський ярмарок». 2003, ДВП, 58x83.

«Ніч перед Різдвом». 2003, ДВП, 58x83.

**Консультація для батьків
на тему:
“Роль Лего-конструювання в розвитку дитини”**

Завдання: дати батькам знання про значення Лего-конструювання в розвитку дитини, зацікавити в навчанні дітей через гру; залучити до спільного Лего-конструювання батьків та дітей в умовах сім'ї, вислухати думку батьків щодо доцільності проведення занять з Лего- конструювання.

Хід консультації:

Керівник гуртка. Як ви вважаєте чи люблять ваші діти гратись в LEGO і , якщо так, то чому? Що дає така гра дитині? Пригадайте свої ігри в дитинстві, що це були за ігри?

(Відповіді батьків.)

Вихователь; За моїми спостереженнями всі діти люблять Лего-конструювання. За результатами досліджень і спостережень, вчені зробили висновок, що складання конструктора позитивно впливає на дитину більше, ніж малювання і ліплення з пластиліну. Це пов'язане з тим, що під час малювання та ігор з пластиліном результат праці дитини не завжди виходить успішним. А ось при грі з конструктором LEGO, у дітей завжди виходить щось цільне і красиве. Завдяки своїм формам і кольору, яким чином би малюк не склав деталі, у нього завжди виходить щось схоже на справжні предмети. Досягнення хороших результатів при складанні конструктора формує у дітей впевненість у собі і навіть лідерські якості.

LEGO дозволяє дітям вчитися , граючись і навчатись у грі. Саме головне – це надати дітям можливість “проживання” цікавого для них матеріалу. Дізнаючись щось нове, діти навчаються виражати своє ставлення до того, що відбувається. Конструюючи, вони занурюються в організовану дорослими ситуацію. В ході навчальної діяльності діти стають будівельниками, архітекторами, лікарями, водіями, фермерами і т.д., граючись вони вигадують і втілюють в життя свої ідеї. В процесі діяльності розв'язуються різні задачі: психологічні, розвивальні, пізнавальні. Подорожуючи, діти допомагають своїм друзям, визволяють героїв з біди, дізнаються цікавих фактів тощо. Готуючись до подорожі, діти конструюють, вчать вірші, працюють за схемами. При цьому у дітей розвивається творча уява, комунікативні якості, допитливість. Знання, які отримують діти є актуальними, необхідними для них. А цікавий матеріал засвоюється легко і назавжди.

Застосування LEGO сприяє:

1. Розвитку у дітей сенсорних відчуттів (тому , що використовуються деталі різної форми, основних кольорів).

2. Розвитку і удосконаленню психічних функцій (пам'яті, уваги, мислення, розвиток таких мислительних процесів, як аналіз, синтез, класифікація, узагальнення).
3. Тренуванню пальців кисті руки, що дуже важливо для розвитку дрібної моторики руки.. А також сприяє розвитку мовлення дитини, тому що недарма кажуть: “Мова дитини на кінчиках пальців”.
4. Об'єднанню дитячого колективу, формуванню симпатії один до одного, так як діти навчаються спільно вирішувати задачі, розподіляти ролі, пояснювати один одному важливість прийнятого конструктивного рішення.

Дуже тісно конструктивна діяльність пов'язана з розвитком мовлення, тому що спочатку дитина проговорює подальші дії, які деталі вибере, необхідну їх кількість, розміри.

На заняттях з Лего-конструювання діти навчаються посидючості.

Ось приклади ігор, в які можуть погратися батьки разом зі своїми дітьми. Це ігри-лабіринти, які потрібно спочатку самим сконструювати із цеглинок.

Варіант 1 гри

“Закоти м'ячик у лунку” (для дітей 5-6 років)

Мета: виховувати терплячість під час виконання завдання; розвивати дрібну моторику рук, координацію рухів; закріпити основні кольори.

Обладнання: цеглинки DUPLO, м'ячики 3(або більше кольорів).

Хід гри:

Спочатку потрібно дитині разом з дорослим вигадати і сконструювати лабіринт для гри. Потім виготовити лунки для м'ячиків (лунки повинні бути такого ж кольору, що і м'ячики). Потім потрібно закотити м'ячик у свою лунку.

“Проведи тваринку у свій будиночок” (для дітей 5-6 років)

Мета: виховувати дружні взаємини в дитячому колективі; розвивати дрібну моторику рук, пам'ять, просторову орієнтацію, уваг; учити співвідносити розмір предметів.

Обладнання: цеглинки DUPLO, фігурки тварин.

Хід гри:

Виготовити лабіринт або використати з попередньої гри. Для кожної тваринки, відповідно до її розмірів потрібно виготовити свій будиночок. Потрібно кожну тваринку провести лабіринтом так, щоб вона потрапила у свій будиночок. Потім можна попросити, щоб одна тваринка “прийшла у гості “до іншої.